

tv-15 naš TOVARIS

Št. 32

27. avgusta 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Novo šolsko leto – problemi pa stari

Če bi znanje naših otrok od osnovne do srednjih in visokih šol raslo sorazmerno z natiskovanjem vedno novih učbenikov za vsak predmet sproti, potem bi lahko vsi le zadovoljno priklimali in si čestitali, da je vsaj za svetlo prihodnost poskrbljeno in da bodo generacije novih

še naprej rezervirani za posebno pogumne učitelje, v povprečju pa bo šlo strogo po načrtih.

Že samo za začetek tega šolskega leta je poskrbljeno, da bo kontinuiteta »knjig, ki so še v tisku«, kot vsako leto, kodrala živce staršem in motila učite-

gibale okrog petstotaka, bodo zdaj najbrž že po milijon... Pa seveda čevlji, jakne, oblačila... Slovenski šoloobvezen otrok je postal »drag« že tudi za tiste, ki so se še sredi poletja štel med srednje dobro situirane družine. Morda pa pri vsem tem lahko še na področju šolstva najdemo kakšno »bližnjico« in »finto«, kako stvari olajšati? Morda bi pa slovenske šole lahko na veliko in ceneje pokupile vse potrebno za šolarje in poravnale svoje dolgove z menicami? Če morebiti ne bi imele zanje kritja, bi jih že kdo (morebiti) spremenil v kakšno triletno posojilo? Da ne bo šlo, pravite? Najbrž res ne. Pri nas smo bolj okorni in po pravilu, da vsak dober štos zažge le, dokler ni javno razbobotan, bi imeli malo možnosti.

Vem, da vas to razmišljanje ne bo razveselilo in da se ob tem marsikdo med vami nostalgичno spominja partizanske šole in partizanskih učiteljev, pa tudi prvega povojnega časa. Tudi jaz se spominjam našega starega profesorja Pavla Kunaverja, kako nam je razlagal o vesolju: samo bambusovo palico je imel v rokah, kredo ob tabli in star globus na mizi. Toda generacije njegovih učencev so dobile neznansko veselje do znanja, do branja knjig, raziskovanja. Danes so mnogi od teh znanstveniki, učitelji... V čem je torej stvar? V človeku. Najbrž je pravilno zaporedje takšno: najprej Človek, potem pedagog, pa strokovnjak v svoji stroki; nato še pomoč učbenikov, knjig in vsega ostalega. Mi pa dotiskujemo in dotiskujemo cele gore knjig, postavljamo vedno nove formalne in materialne zahteve učiteljem, učencem in staršem, pri tem pa puščamo vse manj prostora za tisto, čemur naj bi se v končni fazi moralo reči vzgajanje samostojnega, zdravega, vedrega (!) socialističnega človeka.

B. Ž.-J.

Slovencev daleč bolj pametne od očetov in mater.

Žal je resnica takšna, da se svežina in novost zrcalita večji del na vedno bolj ličnih opremah šolskih knjig in seveda – v cenah, ki so nove iz meseca v mesec. Drobni redakcijski popravki, nekajstranski dostavki ob ponatisih knjig že zahtevajo od učencev, da »delajo po novih knjigah«, kar pomeni največkrat v prvi vrsti zasluge za »proizvajalce učbenikov« in za založnike; glave naših šolarjev medtem še vedno trpijo pritisk »neznosne puhlosti«. Podoba je, da lahko delamo z učenci »kot svinja z mehoma«. Nič več ni neke vsaj okvirne stalnosti, nekega zavetja v »učiteljevem križu«. Papirji, programi, številke, statistike, zahteve za učitelje, zahteve za učence: dril, nelogičnosti, vsemu temu se tudi to šolsko leto ne bo očitno izognilo. Individualnost in inventivnost pri šolskem pouku bosta

ljem popočitniške zaloge dobre volje. Otrok tako ne vpraša nihče, kako jim je! Kar pa zadeva vprašanje temeljnih načel naše družbe, menda ni treba posebej razpredati, da padejo na izpitu pri vprašanju o enakih možnostih za šolanje vseh otrok.

Za osmošolca (torej po zakonu še šoloobveznega otroka) bodo letos knjige, zvezki in druge šolske potrebščine (upoštevali smo skromnejšo varianto) znašale pet starih milijonov dinarjev. To pa seveda ni vse, ker bo treba med letom še to in ono dodati, plačati za vsako ekskurzijo, obisk muzeja, gledališča, kina ali druge oblike kulturnega izobraževanja, (ki je tudi načrtano v učnih programih). Šolska torbica za prveke stane en stari milijon in pol, če pa se odločite za malo bolj trdno, (da bi zdržala vsaj dve šolski leti), stane že dva milijona din. Šolske malice, katerih cene so se ob koncu prejšnjega šolskega leta

»Triglavski smetarji« že dvanajstič pometli Triglav

V petek, 21. avgusta, se je v dolino pod Komno vrnila skupina sedemdesetih planincev, članov gorske straže in drugih ljubiteljev gora s tridnevne Antenine očiščevalne akcije triglavske strmine. Skupina planincev domala iz vse Slovenije in članov gorske straže je med tridnevni pohod dobila očistila triglavske strmine od ostankov sodobne civilizacije in tistega, kar nam je »slučajno« med hojo v gore padlo iz rok.

Smetarski pohod se je začel že v sredo, 19. avgusta v dolini Vrat oz. Rudnega polja. V četrtek, naslednjega dne so se povzpeli na sam vrh Triglava, pri Aljaževem stolpu pobrali vse mogoče odpadke, s pobiranjem smeti pa nadaljevali proti Doliču, Hribaricam, Prehodavcem, Sedmerim jezerom, Komarči oz. Bogatinu in Komni. Akcijo

so končali v Bohinju, kamor so prinesli okoli sto vreč odpadkov in druge krame, ki ne sodi v gore. Udeleženci ugotavljajo, da je smeti vse manj, da obisko-

valci postajajo vse bolj občutljivi za naravo in njene lepote. Na sliki: Udeleženci dvanajstega »smetarskega« pohoda na vrhu Triglava.

Jože Čurin

Nekrite menice Agrokomerca

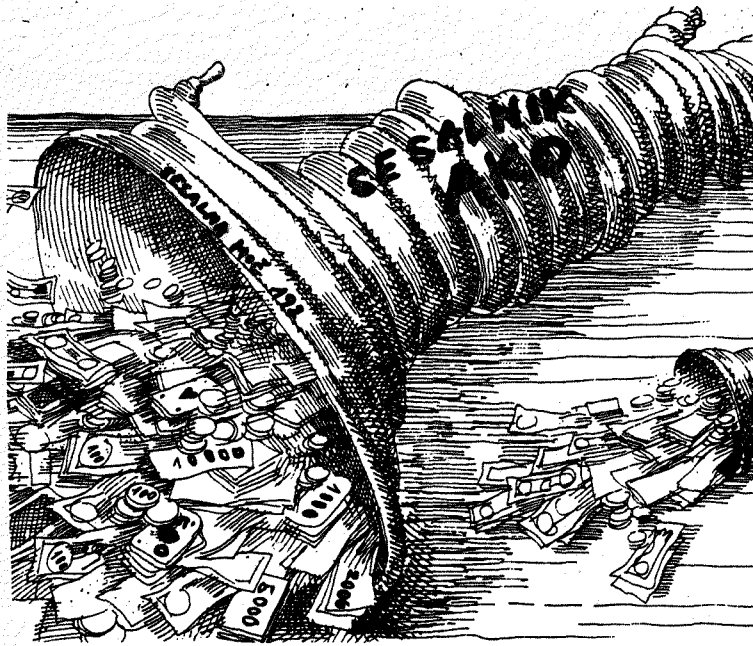
Sodnik te toži, sodnik ti sodi

Menica je papir z vpisanim zneskom, katerega plačilo odložimo za določen čas – za največ 90 dni, ko lahko menico vnovčimo skupaj z obrestmi. Seveda pa – in to je bistveno – vsak, ki menico izda, mora zagotoviti, da bo menico res plačal; vendar to še ni dovolj. Da bi bilo tveganje tistega, ki menico kupi, čim manjše, se na menico podpiše (bančniki pravijo, da jo avalira) tudi banka. Ta s tem zagotavlja, da bo obveznosti poravnala sama, če izdajatelj menice tega v roku ne bo zmoget. Potem je tu še SDK, ki pregleda, če je vse v redu pri tistih, ki so menico izdali, pa tudi v banki, saj slednja tudi nima neomejenih možnosti glede podpisovanja menic; vsota je seveda odvisna od bančnega potenciala.

To je na kratko postopek, ki kaže, da je menica zelo zanesljiv vrednostni papir, vsaj teoretično. Kljub temu pa se je vendar zgodilo, da je izdal kombinat Agrokomerc iz Velike Kladuše v BiH za 251 milijard dinarjev menic brez kritja (to je do zdaj znana vsota, ker vse menice še vedno niso prispele), avalirala pa jih je bihaška banka. Ta delovna organizacija se je torej zavestno odločila za goljufanje, pri čemer jo je podprla tudi banka, ki je poleg tega kršila še – po domače rečeno – dovoljenje, po katerem bi lahko podpisala za največ 72 milijard dinarjev menic. Vse te menice so šle potem, začuda, nemoteno mimo SDK-ja, pravnikov, inšpekcij. Prva ugotovitev je torej jasna: gre za tolpo vodilnih v Agrokomercu, nadzornih organov, v občini in republiki, saj teh nezakonitosti posameznik ne bi mogel speljati.

Druge nadaljnje ugotovitve so logične in jih poznate – to, da imamo slab informacijski sistem, da je naša stara naveda, da kršimo zakone, da banke niso samostojne, ampak pod vplivom družbenopolitičnih skupnosti, da je finančna disciplina na psu, da nekateri ne opravljajo svojega dela tako, kot bi ga morali in podobno, pa tudi, da šepa celotna kreditno-monetarna politika, ki je privedla nekatere banke v zelo nezavidljiv položaj. Banke, ki imajo za člane uspešne in dobre delovne organizacije, zaradi določen kreditno-monetarne politike namreč ne morejo porabiti vsega denarja za odobravanje kreditov svojemu gospodarstvu, ampak imajo na svojih računih visoke presežke. Ker se seveda sredstva v banki obrestujejo, so take banke torej prisiljene plasirati ta denar v druge oblike, kjer ni omejevanja; najpogostejši način je prav odkup menic. Obseg poslovanja z menicami se je prav zato v zadnjih letih močno povečal in pomeni ob slabem nadzoru – kar vidimo tudi v zadnji aferi – večanje obsega tako imenovane sive emisije in prelivanje sredstev, ne vedno po ekonomskih kriterijih.

Rešitev je za zdaj predlagala le delovna skupina trga denarja in vrednostnih papirjev, in to za del menic v vrednosti 192 milijard dinarjev, kolikor so jih odkupile poslovne banke. Predlog, o katerem se bodo odločali 19. septembra, predvideva, da bi vse te menice ponovno odkupila odgovorna sarajevska Privredna banka združena banka; ta pa seveda tolikšnih sredstev nima, zato ji bodo morale druge banke dati posojilo za tri leta s sedaj veljavno obrestno mero 107 odstotka, ki se bo vsake 3 mesece revalorizirala. Medtem smo izvedeli, da se vsi s tem ne strinjajo – sarajevska banka ima dodatne

zahteve po ugodnejših pogojih, nekatere druge banke pa hočejo še ostrejšje pogoje in so šle v direktne tožbe.

To je seveda le predlog in še to le za del celotne vsote. Posledice bodo, kljub zagotovitvi različnih najodgovornejših, hude – ta ogromen znesek bo moral namreč nekdo poravnati. Banke tega v celoti ne bodo niti hotele niti zmogle, zato ostanejo na voljo sredstva, kot so proračun, sklad za nerazvite in drugi utečeni viri. Če se bo od tu vzelo, potem nekateri drugi že odobrenega deleža ne bodo dobili in bodo oškodovani. Ker pa iz izkušenj predvidevamo, da bodo tudi tisti oškodovani dobili denar, pomeni seveda, da bomo morali žalje teh virov napolniti mi vsi.

Povsem zgodba zase pa so poleg tega ugotovitve in novice o zlorabah položajev vodilnih in tistih stricov, za katere še ne vemo, zasedajo pa zelo odgovorna mesta in so tako ravnanje pravzaprav dopustili in celo spodbudili. Razburjajo nadalje novice o sorodstvenih povezavah, saj sta praktično dve družini – dinastiji na vseh vodilnih mestih v Agrokomercu in občini, razburjajo vesti o gradnji vikendov, stanovanjskih palač iz družbenih sredstev, o helikopterjih in jahtah. Prevečkrat je bila v podobnih primerih grenka izkušnja, ko se krivcem ni ničesar zgodilo, zato bi bil prevelik posmeh ljudem, če bi čez čas brali le o partijskih opominih. Vse to bo tako, ne le za sodstvo, svojevrsten izpit zrelosti; videli bomo, na kateri stopnji družbene zavesti smo in koliko velja še moč avtoritete, ne pa vsem znanega dejstva in enake resnice z enakimi posledicami za vse, ne glede nato, kako se pišejo.

Za konec pa mogoče v premislek le še neka številka glede afere Agrokomerca in zaradi vse bolj glasnih razmišljanj, da se tako »poslovanje« dogaja dan za dnem in da smo bili priča le slučajnemu odkritju: lani so bile ugotovljene nezakonitosti v poslovanju z menicami v 154.440 primerih v višini 660 milijard dinarjev – kje so organi pregona, sodišča, družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične organizacije? Ocena za višino letos izdanih menic pa znaša kar 14.000 milijard dinarjev – kaj, če je samo 10 odstotkov spornih?!

Vito Avguštin

Spoštovane bralce obveščamo, da se je pri oštevilčenju poletnih števil TV-15 tiskarski škrat poigral z nami: po dvojni – praznični številki 20. julija (šev. 28–29) bi morala naslednja številka z datumom 6. avgusta nositi številko 30 in ne ponovno 29; zato je bila tudi številka iz 20. avgusta v resnici 31 in ne 30.

Iz pogovorov z letošnjimi nagrajenci vstaje slovenskega naroda

S Francijem Strletom

Iz obrazložitve žirije

Oris bojne poti Prve slovenske udarne brigade »Toneta Tomšiča« je avtor zasnoval kot široko, vsestransko dokumentarno in s številnimi spomini njenih borcev podkrepjeno zgodovinsko delo. Knjiga »Tomšičeva brigada 1942-1943«, ki je druga po vrsti, obravnava obdobje od ustanovitve brigade 16. julija 1942 do ustanovitve 14. slovenske divizije 13. julija 1943, v katero je bila vključena. V njej je avtor poleg orisa bojev in razvoju njenih enot posvetil vso pozornost borcem in starešinam kot ustvarjalcem njene bojne poti in uspehov. Hkrati je kritično obravnaval tudi probleme in skušal dati ustrezne ocene brigadnih kriznih obdobj.

Lahko bi se bila, seveda, našla kje drugje, pri njem doma na Notranjskem, denimo, ali na lovu, morda v kakem arhivu v »uradu« piscev zgodovine narodnoosvobodilnega boja... najbolj logično pa je bilo zagotovo snidenje v njegovem ljubljanskem stanovanju tam nekje na viškem obrobju mesta, v delovni sobi, v zvesti družini z njegovim računalnikom, ki mu, četudi kdaj pa kdaj malce zataji in zahteva dolge ure za popravilo (kot jih je tisto popoldne, preden sem pozvonil), namenja najlepše besede in izraze brezrezervnega navdušenja. Ta njegov stroj je, glede na nove, izpopolnjene tipe, res že nekoliko zastarel, toda on, njegov gospodar, se mu zlepa ni pripravljen odreči, saj dobro ve, kako zelo mu je olajšal delo pri urejanju gradiva za to knjigo in pri samem pisanju. K pisalnemu stroju se nikakor ne misli vrniti. Če bo potrebno, bo kupil nov računalnik. Upa in zaupa, da se

bo vodstvu društva piscev zgodovine uspelo dogovoriti s pristojnimi za uvoz in primerne olajšave, kar zadeva nove tovrstne naprave.

Pri tem z navdušenjem pripoveduje o novih tipih računalnikov, ki imajo sposobnost lastnega urejanja vstavljenih podatkov, pa o izpisovalnikih, ki delajo tri do štirikrat hitreje, kot je delal njegov računalnik, že ta pa je vso obsežno drugo knjigo o Tomšičevi prenesel na papir v manj kot petih urah.

Nesmiselno bi bilo, da bi se mi tu, tostran jugoslovanske meje, s svojimi željami in potrebami ne razpirali izrazitim prednostim nove tehnologije.

Opraviti pa imamo, kajpak z velikim: kako. Naš pisec spriči pičlih honorarjev zlepa ne pride do potrebnega »kapitala«, ki bi mu omogočil nakup strojev-pripomočkov za boljše in uspešnejše delo. Naši honorarji znašajo 8 odstotkov od vrednosti oziroma cene knjige, v Evropi

se povzpenjajo celo tja do 42 odstotkov, kar daje piscem povsem drugačno materialno podlago za njihovo delo in življenje.

Res je, da se zdaj »samoupravno« dogovarjamo o tem, da bi bilo treba avtorjem za eno avtorsko polo plačati honorar v vrednosti povprečnega osebnega dohodka, kar naj bi odstopkovno vrednost honorarja v okviru celotnega stroškovnika izdane knjige dvignilo; vendar ne nad 12 odstotkov, kar je še zmerom krepko krepko manj od tistega, kar prinašajo evropski honorarni standardi.

Več kot jasno je, da bi nabava prepotrebne »orožja« ob preurejenih odškodninah za avtorsko delo ne bila problematična, zlasti še, če pomislimo, da so sodobni računalniki postali relativno cenejši od elektronsko vodnih pisalnih strojev. Poskrbeti pa bi bilo seveda treba za odpravo pretiranih uvoznih dajatev, saj delovna orodja te vrste niso nikakršen luksuz. Postala so že (ali naj bi) conditio sine qua non.

Kolikšno je upanje, da se bodo ta neljuba razmerja, v kakršnih tiči pisec, v doglednem času spremenila? Franci Strle je do založb, kakršne imamo, neizprosno kritičen. Predvsem jim očita, da si ne prizadevajo, da bi izdane knjige kar najbolj učinkovito spravile v roke bralcev. Kadar se avtor prodaja loti sam, je veliko bolj učinkovit od založniškega »aparata«. Strle, denimo, je sam prodal

jal svoj Veliki finale na Koroskem – in kljub 40-odstotnemu popustu iztržil precej več, kot bi bila založba. Ob zdajšnjih stroških za papir in tisk so kalkulacije sicer močno otežene, saj se račun, da pokriješ stroške z dva tisoč izvodov, dohodek pa ustvarjaš z nadaljnjimi, ne izide več; zdajšnje stroške pokrije kvečjemu iztržek od prodanih pet tisoč izvodov.

V teh in takih okoliščinah je potrebno po organiziranih poteh iskati drugačne izhode. Društvo piscev zgodovine se zavzema, da bi prišli do danarnega sklada, iz katerega bi avtorjem krili stroške za celotno pripravo rokopisa do predaje v tisk. Če se bo to posrečilo, bo strt eden izmed trdih orehov. Ta pa, žal, ni edini. Avtorju je predvsem do tega, da doživi natis knjige, ki jo je pripravil. V naših razmerah pa mine od konca pisanja do izida ponavadi več časa, kot ga je terjalo samo pisanje knjige. Res je sicer, da prihaja v naše tiskarne sodobna tehnologija, ki omogoča bistveno skrajšanje postopkov, a kaj, ko ni vse odvisno od tehnologije: precej več je odvisno od organizacije dela, ta pa je...

S Strletom afirmativno razmišlja o smotnosti zasebnih založb, ki bi bile s svojimi avtorji in z vsebino svojih knjig zares zraščene. Zasebnim založnikom bi šlo predvsem za to, da tiskajo dobre, bralsko privlačne knjige – drugačne tudi izhajati ne bi smele. »Kdor ne zna pisati za svojega bralca privlačno, naj raje ne piše,« je kategoričen Franci Strle, čigar pisanje je – po sodbi uradnih in neuradnih ocenjevalcev – živo in privlačno v najboljšem pomenu besede. Obstoječi založniški sistem, kot je videti, izbiri knjig po teh kriterijih ni naklonjen, saj si, glede na pred-

pise, ne more obetati dohodka od knjig, ki bi najbolj stregle bralskim pričakovanjem in bi izhajale v velikih nakladah.

Razmislek o sami knjigi (Tomšičevi) je moral počakati na sklepno »dejanje« pogovora. Franci Strle si je privoščil krajši ekskurz v svoj lastni spomin. Sam je bil tudi v najbolj stalinistično naravnanih časih antidogmatsko nastrojen. Na skojevskem tečaju ga je inštruktor Ferdo Godina označil kot »kritičen duh... In prav na tem antidogmatskem opazovanju dogodkov in dogajanj temelji tudi njegovo pisanje. Nikoli ni želel lakirati situacij. Hotel je sporočati resnico... vso resnico, četudi grenko. Kajti zgodovino ne sme biti v službi politike. Politiki, nasprotno, je lahko v korist edinole zgodovinska resnica, ki ji pomore pretehtano analizirati stanja in razmerja. Res pa je obenem tudi to, da je bila pri nas dogmatska smer zgodovinarstva – kot medvedja usluga »naši stvari« – lep čas prevladujoča, kljub nasprotovanju vrste zgodovinarjev, pa tudi pisateljev.

Druga »reč«, ki jo poudari v zvezi s seboj, je »srečna okoliščina«, da je (kljub letom) ohranil neke vrste skojevski občutek in je v vsem svojem opazovanju povezan z mladimi. Prvenstveno ga zanima, kako na kakšno stvar reagirajo mladi. Zlasti dragocen mu je v tem pogledu lastni sin, sicer računalniški inženir, ki prvi prebere vse, kar napiše, in mu pove svojo sodbo. Ta je zanj mero-dajna in mu pomeni izhodišče. Oločilnega pomena mu je zoprvanje črno-belemu pisanju in označevanju dejstev.

Ko bi imeli tudi takšno javno kritiko. A je žal nimamo. Kar zadeva kritiko, smo

na vsej črti deficitarni. In le malokaj je napisanega o tem, katere knjige so zaživele med ljudmi, uveljavile ali razširile določeno pozitivno idejo, opravile svojo komunikacijsko funkcijo.

Strletu je veliko do tega, da ga ljudje bero. Ponosen je, če zve, da so v tej ali oni knjižnici vnaprej, prek seznama, abonirani na sposajo njegove knjige, da o njej govorijo, si jo priporočajo. V tem je največje plačilo za opravljeno težaško delo, kakršnega terja obdelava vseh mnogih (večidel hudo »razsutih«) dokumentov, nizev dokazov, konkretni oris, s kakršnim moraš priti stvarjem do dna, ves tisti dolgotrajni postopek »globoke sondaže«, kakršnega se je bil naučil pri profesorju Mikužu med študijem na univerzi, z eno besedo: temeljitost, ki je temeljna lastnost njegovega dela in pisanja.

Porojena iz zdrave notranjske trme, ki ne odneha, dokler ne izpolni, kar si je zastavila kot cilj. Značilna za Francija Strleta je »anekdota« v zvezi z njegovo odločitvijo, da se je – v zrelih življenjskih letih, kot uveljavljeni novinar – lotil študija slavistike. V Mladinsko knjigo je oddal rokopis svoje prve knjige. Urednik (Ivan Potrč) s seznamom dveh tisočev naročnikov, ki so vplačali subskripcijo, ni bil zadovoljen, kajti v besedilu je zaznal vse preveč slovničnih pomanjkljivosti. Tisti hip je Strle sklenil: doštudiral bom slavistiko, da mi jezika ne bo mogel nihče več očitati. Rečeno – storjeno.

Zdaj ima Franci Strle za seboj dela, ki mu dajejo sloves dobrega pisca-kronista, in pred seboj delovne načrte, ki bodo to njegovo veljavo zagotovo le še potrdili.

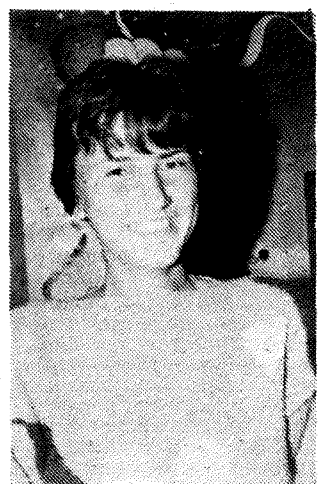
Tretja knjiga o Tomšičevi brigadi že nastaja.

Viktor Konjar

Prijaznost, kakršno doživiš malokje

Med brigadirji MDA Brkini '87 v Ilirski Bistrici, v naselju in na delovišču, živi pravo prijateljstvo. Sklepajo se nova in se potrjujejo stara poznanstva, pridobivajo se delovne navade in nove življenjske izkušnje. Med mlade v drugi izmeni te akcije je prispelo tudi dvajset Čehoslovakov. Hitro so se navadili na brigadirsko življenje, bivanje v OŠ Dragotin Kette, delovišče, kulturno – zabavno življenje in ostale družbene dejavnosti so zanje že skoraj vsakdanje. S prijateljstvi, pozornostjo in z vsem, kar jih na akciji obkroža, so zadovoljni.

Iveta Takacsova, dvajsetletna študentka iz Bratislave: Tisti, kar vidiš, doživiš in kar se sicer dogaja na delovni akciji, se ne doživi kar tako. Malce

nenavadno se mi je zdelo, da moram na akciji delati z lopato in krampom, toda, ko sem videla, kako drugi z vneto vihti-jo orodje, sem se tudi sama z večjim veseljem lotila dela. Prve dni so na mojih dlaneh zacveteli tudi žulji, toda volja in želja po dokazovanju sta premagali vse težave. Tudi v prostem času sem se lepo imela, večkrat smo se odpravili v Ilirsko Bistrico, z družbo smo si ogledali vse, kar je bilo zanimivega.

Jurij Voliček, študent iz Prešove: Takoj ob prihodu v Ilirsko Bistrico so nas na veliko presenečenje gostoljubno sprejeli – kot da bi bili z našimi gostitelji stari znanci. Na prvem delovnem sestanku nam je komandant akcije predstavil vse naloge, ki nas čakajo, še posebej delo na tra-

sah v Kilovčah in Ratečevem brdu. Postavljanje vodovodne cevi in telefonskega kabla je bilo sploh zame novo; ko sem dojel nujnost vode v teh krajih, mi ni bilo nič težko. V prostem času sem se veliko sprehajal, srečeval sem in spoznaval domačine, ob dnevu vstaje pa sem z veliko pozornostjo

spremljal pohod na Snežnik. Prijetno je videti, da ljudstvo in mladina znajo spoštovati svoja izročila.

Dana Lackovičeva, študentka iz Bratislave: Pričakovala sem udeležbo na mednarodnem taboru, kjer bi spoznala

vrstnike iz večih držav, prispe-li pa smo na republiško akcijo. A nisem razočarana: spoznavanje tukajšnjih ljudi in mladine je zelo prijetno; prav zanimivo pa je tudi spoznavati vaše obmorske turistične kraje: Koper, Izolo, Piran, Portorož, Opatijo. Bila sem tudi v Ljubljani in na Bledu. Povsod sem opazila nekaj, kar me še posebej veselilo: urejene in čiste ulice ter negovane in bogate parke. Posebej pa me je presenetilo, da so starši pionirjev – brigadirjev lahko obiskovali in si ogledali naselje in delovišče. Prav vsi so bili zadovoljni – starši in mladi brigadirji.

Roman Fabian, študent iz Poproda: Med brigadirje sem

se dobro vključil, čeprav bi mi bilo morda lažje, če bi bili z menoj ostali čehoslovaški vrstniki. Poleg delovnih bi si lažje izmenjavali tudi ostale izkušnje. Toda na delovišču sem

rad delal; prvič sem videl, kako se v isti jarek hkrati polaga vodovodna cev in telefonski kabel. Všeč mi je bil tudi izlet k Jadranskemu morju. Ko smo prišli v Portorož, smo se vsi zakadili k morju, da bi preverili, ali je voda res slana. O tem je bilo kasneje veliko šal.

Tatjana Michalikova, študentka iz Slovenske Lupče: Delo na akciji je bilo zame ne-

kakšna obveznost. Čimprej bi ga morali končati, da bi krajani Kilovč in Ratečevega brda kar

najhitreje prišli do vode in telefona. Presenetili so me gostoljubni ljudje – na vsakem koraku so poskrbeli za nas. Vsak nam je hotel pomagati po svojih močeh, prijaznost in gostoljubje pa sem začutila tudi v trgovinah, kjer sem kupovala spominke. Priznati pa moram tudi, da je hrana iz te brigadirske kuhinje okusna, najbrž po okusu vsakega gurmana.

Jaroslava Mazurova, študentka iz Namestova: Na delovišču smo vselej izpolnili nor-

mo, skoraj vsak dan smo jo tudi prekoračili. Ob uspešnem delu na trasi se je dogajalo tudi veliko zabavnega. Vključevali smo se lahko v razne tečaje, prirejali so tudi poučna predavanja za mlade, predvajali so filme z videokaset. Organiza-

torji so pokazali smisel za mlade ljudi – poleg delovnih smo si nabrali tudi nepozabne izkušnje v medsebojnih odnosih.

S čehoslovaškimi brigadirji se je pogovarjal in jih fotografiral: Petar Nikolić

Podjetje
za ptt promet
Ljubljana
n. sol. o.

ARCOMURKA
napredek domžale
trgovsko gostinska DO
NAPREDEK
n. sol. o. domžale
DOMŽALE; 61230 domžale, ljubljanska 64

Demjanjukov maratonski zagovor

Že pol leta poteka pred izraelskim sodiščem proces zoper nacističnega vojnega zločinca Ivana Demjanjuka. Po 58 dneh razpravljanja in potem, ko so s pisalnim strojem na gosto popisali 6000 listov papirja, je del zločinčevih privržencev kar poskočil od vznemirjenja: pojavila se je prva, majhna razpoka v sicer solidnem dokaznem gradivu, s katerimi nastopa izraelski državni tožilec Michael Shaked.

Prišla je ameriška izvedenka s Floride Edna Robertson in v peturnem predavanju trdila, da so takoiimenovani dokumenti iz Trawnikov ponarejeni. Ti dokumenti so najpomembnejše dokazno gradivo obtožbe. Gre za uradno (službeno) izkaznico SS, izstavljeno na ime Ivana Demjanjuka, katerega fotografija ima ss-ovski žig. Izkaznica je bila izdana v taborišču Trawniki, kjer so se med 2. svetovno vojno ukrajinski kolaboracionisti »Hilswis« (Hilfswillige) urili za delovanje v taboriščih smrti na ozemlju Generalne gubernije.

Psihologinja Robertsonova je specialistka za analizo pisav in dokumentov. Izpodbija ugotovitve štirih strokovnjakov, na katere se sklicuje obtožba, med njimi tudi izvedenca, ki ga je imenoval zahodnonemški kriminalistični urad iz Wiesbadna. Robertsonova je Demjanjukovo izkaznico pregledala v centralnem laboratoriju izraelske policije, kjer je imela na voljo Video-spectro-scanner, kakršnega v ZDA ni imela. Brez pomišljanja izjavlja, da je Demjanjukova izkaznica ponarejena!

Takole pravi: Prejšnja slika je bila »z nekim koničastim predmetom« odstranjena z izkaznice, torej ni odpadla, kot je govoril neki strokovnjak izraelske policije. Zatem so na dokument pritrdili novo sliko. Menda oba dela ss-ovskega žiga (na sliki in na papirju) ne gresta skupaj. Opaziti je tudi razliko v barvnem tonu črnila za žig.

Tudi Demjanjukov podpis na izkaznici ni izviren, pravi Robertsonova. Po skrbni analizi in primerjavi avten-

tičnih podpisov je prišla do »neomajnega prepričanja«, da on ni podpisal tega dokumenta.

Vse to gre na mlin obrambe, ki trdi, da so dokumenti iz Trawnikov ponarejeni iz laboratorijev sovjetske tajne službe KGB. Zdaj je menda na obtožbi vrsta, da dokaže izvor dokumenta. Tega menda ne more, ker izkaznice ni dobila direktno iz SZ, temveč po »obvezni poti«, s posredovanjem ameriškega »prosovjetskega« milijonarja Armanda Hammerja. Sovjetske oblasti izjavljajo, da nimajo nobene zveze s temi dokumenti.

V dosedanjem procesu proti Demjanjuku je bila Edna Robertson prva priča obrambe. Pred njo je obtoženi sedem dni sam nastopal kot svoja priča, kar je v skladu z organizacijo procesa lahko storil, ni pa bil dolžan tega storiti. Morda si je obramba s tem naredila medvedjo uslugo, kajti med navzkrižnim zasliševanjem se je Demjanjuk zmedel in klatil neumnosti. Predsednik sodišča Dov Levin ga je

moral opozoriti, da mu utegnejo tako nasprotujoče si izjave škodovati.

Državni tožilec Michael Shaked je preveril vse Demjanjukove izjave zadnja leta pred ameriški sodišči, ko si je na vse kripje prizadeval, da ga ne bi izgnali iz ZDA. Vsi ugovori dokazujejo en sam namen: kako prepričati, da ne bi prišla na dan resnica o taborišču Treblinka. Tam se je Demjanjuk, kakor trdi, priče, izživljal nad interniranci.

Demjanjuk priznava, da je lagal v svoji prošnji za vselitev v ZDA. Zamolčal je svojo pripadnost armadi izdajalskega generala Wlasova. Ta laž je bila dovolj, da so mu vzeli ameriško državljanstvo, premalo pa je bila za sojenje kot vojnemu zločincu v Izraelu. Demjanjuk se še zdaj sklicuje na strah, ki je navdajal vse vojake generala Wlasova, da jih bodo izročili sovjetskemu oblastem. To je bilo določeno z jaltskim sporazumom. Toda, leta 1948., ko je Demjanjuk izpolnil svoj zadnji formulir za priselitev v ZDA, se je že začela hladna vojna, ki je ustavila prisilne repatriacije ujetnikov.

Na vse obtožbe in dokaze

Ameriška specialistka Edna Robertson s kopijo dokumenta, ki ob tožuje Demjanjuka; po njenem mnenju je ponarejen.

Demjanjuk še kar goni svojo: »Nikoli nisem bil v Treblinku, Trawniki ali Sabibo-

ru... Prosim, ne obešajte me zaradi tega«.

fl-

Razsežnosti kokainske kuge

Zaradi nezadržnega širjenja mamil in psihotropskih sestavin ter zaradi smrtnih žrtev med uživalci mamil po svetu je generalni sekretar ZN Perez de Cuellar maja 1985 predlagal sklicanje ministrske konference držav – članic svetovne organizacije, da bi preučila vse vidike zlorabe mamil. Predlagana konferenca je junija zasedala na Dunaju. Na njenem začetku je De Cuellar opozoril, da je »zloraba mamil danes enako uničevalna in nevarna za razvoj prihodnjih generacij, kot so bile svojčas kuge, ki so morale po raznih delih sveta«. »Če zlorabe mamil ne bomo obdržali«, je še dejal generalni sekretar ZN, »bodo posledice še pogubnejše in še drastičnejše«.

Heroin ali kakšno drugo mamilo potuje od kateregakoli kraja v Evropi do New Yorka na primer 48 ur, še pred nedavnim pa samo 18 ur. Toda, kljub temu podatku Mednarodnega odbora za kontrolo mamil je položaj še vedno zelo zaskrbljujoč. Po podatkih ameriškega ministrstva za boj proti mamilom je trgovina s tem zlom prinesla ameriškim prepodajalcem pred enim letom 120 milijard dolarjev. Prevladuje mnenje, da zdaj najmanj 450.000 Američanov uživa heroin, 24 milijonov jih kadi marihuano, od 12 do 17 milijonov pa jih uživa kokain. Nikoli ne bo mogoče vedeti, koliko je v resnici tistih Američanov, ki si življenja ne morejo predstavljati brez

nekega sredstva za pomiritev oziroma stimulacijo, kakor temu pravijo. Svetovna mafija, ki trguje z mamili, ima po nekaterih ocenah na voljo večja sredstva, kot so tista, ki jih Mednarodni denarni sklad uporablja za pomoč vsem državam v razvoju.

Zloraba mamil se širi skoraj povsod po svetu z opaznim naraščanjem števila, vrste in učinkovitosti narkotikov. Ob povečani proizvodnji pa se širijo tudi pota za razpečevanje mamil. En tovor suhega listja koke, ki ga prepelje lahko letalo tipa Cessna z letališč v Južni Ameriki, prinese trgovcem čisti zaslužek v znesku do 700 milijonov dolarjev.

Marseille in Amsterdam že

nista več tista evropska vrata, skozi katera prihaja na staro celino kokain iz Latinske Amerike, temveč je to Lizbona. Brazilska policija – kakor se dozdeva, je samo v Braziliji okoli 4000 ilegalnih letališč – pravi, da je Lizbona postala ne le glavni vhod za mamila, ki so namenjena evropskemu tržišču, temveč glavni center za pregled potnikov, če je mamilo namenjeno ameriškem tržišču.

Po podatkih, ki jih objavlja Interpol, se tudi Velika Britanija spreminja v veliko tržišče. Leta 1958 je bilo tam registriranih samo 62 primerov klasične narkomanije, zdaj pa je registriranih že več kakor 10.000 ljudi, ki ne morejo več brez redne doze mamila. Menijo pa, da je v Veliki Britaniji dejansko najmanj 20.000 ljudi, ki se redno opajajo s heroinom, prav to-

liko pa tudi z drugimi vrstami mamil.

Leta 1983 je Bolivija napovedala specialno vojno trgovino z mamili. Predlagala je popolno legalizacijo gojenja koke s tem, da bi bile države-porabnice dolžne odkupiti celotno proizvodnjo. Bolivijski strokovnjaki so trdili, da je to edini način za preprečevanje zlorabe mamil, ker so se vsi drugi prijemi izkazali kot neučinkoviti. Vendar se je tudi bolivijski eksperiment izkazal enako nepremišljen kot kakšno desetletje prej ameriški poskus, da bi proizvodnjo opija v Turčiji odpravili s tem, da bi na makovih pojih začeli – z ameriško podporo – gojiti pšenico. Za turško pšenico ni bilo kupcev, denarja vajeni preorali pšenična polja.

Prevladalo je mnenje, da je edini izhod v boju proti mamilom vojna do iztrebljenja na vsakem koraku in ob vsakem času. Obenem s policijo se v boj proti trgovini z mamili vse bolj vključuje tudi vojska. Najpogostejše se to dogaja v Ameriki, kjer v lovu na tihotapce sodelujejo poleg ladij Obalne straže tudi vojaški patrolni čolni. V karibskih vodah je vedno pogostejše slišati topovski gosenj.

Zal velja, da samo s takšnimi ukrepi ne bo konca kokainske meteža. Morda bo konferenca na Dunaju le storila bistveno več za omejitve te sodobne kuge. Ena od poti k uspehu je tudi mobilizacija javnega mnenja, da bi se začelo bolj zavedati obsežnosti in pomena boja proti mamilom.

fl-

Indija – štirideset let neodvisnosti

Indijski premier Radživ Gandhi je na slovesni seji ob praznovanju 40-letnice neodvisnosti izjavil, da se bosta indijsko ljudstvo in vlada odločno uprla dvema največjima nevarnostima, ki danes ogrožata Indijo, in sicer katastrofalni suši in ekstremističnemu nasilju.

Štirideset let neodvisnosti je jubilej in priložnost za bežen oris prehojene poti, ki je v primeru Indije nedvomno pestra, zlasti zanimiva pa je v minulem desetletju. Za marsikoga še vedno eksotična, objubljena dežela se je v štirih desetletjih uveljavila kot neuvrščena regionalna sila in enakopraven sogovornik tako Vzhodu kot Zahodu, v marsičem pa je tudi vplivala na razvoj celotne indijske podceline.

Ne brez težav je Indija v t. i. kampanji Garibi Hatao – izkoreninimo lakoto, postala samozadostna v pridelavi hrane, po bruto narodnem dohodku je deveta v svetu, po obsegu industrijske proizvodnje trinajsta, zlasti pa ne gre prezreti ogromnega miselnega potenciala, ki poskuša državo, ponekod še iz kamene dobe, potegniti v 21. stoletje, v čas elektronike, vesoljske in jedrske tehnologije. Velika duša, ustanovitelj neodvisne Indije, Mahatma Gandhi je nekoč dejal, da je Indija dežela paradoksa in kot takšno jo velja tudi sprejeti.

Premier Radživ Gandhi, ki je najmlajši premier v indijski zgodovini, je resda podeloval številna nasprotja in-

dijske družbe, ki jim je pečat vtisnila Indira Gandhi. Če je nekdaj dejal, da je Indira nosila breme Himalaje na svojem hrbtu, to zdaj v veliko večji meri velja za Radživa. Ta se s kompjutersko-tehnokratsko elito sicer zavzema za hitro in učinkovito vlado, vendar pri tem včasih poskuša z bližnjicami tam, kjer se zdi nemogoče. Radživ Gandhi je dejansko prekinil z modelom ekonomskega razvoja, ki sta ga oblikovala Nehru in Indira Gandhi, kar je vladajočo Kongresno stranko, kljub večini v kongresu, začelo odtujevati od baze. V federaciji z dvatisočimi kastami, 800 milijoni prebivalcev, sestavljeni iz 23 držav in 9 zveznih ozemelj, ostajajo odprta vprašanja regionalizma, povezana z decentraliza-

cijo oblasti in kričeimi zahtevami po doslednem uresničevanju emancipacijskih zahtev posamičnih etničnih, religioznih in drugih skupin, ki tvorijo indijski mozaik.

Med poglavitnimi notranjimi problemi današnje Indije velja izpostaviti zlasti prenovu vladajoče Kongresne stranke in krvaveči pujaški voz, za katerega vlada ne zna ali noče najti ustrezne rešitve. Mir v tem delu sveta je v marsičem odvisen od stanja odnosov Indije s sosedami, zlasti s Pakistanom in Šri Lanko. Nedavni podpis sporazuma o avtonomiji Tamilcev na Šri Lanki je zgleden primer sosedskega sodelovanja, ki utegne dokazati, da je tudi desetletja nakopičene probleme mogoče reševati razumno in po mirni poti.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

New York: Jugoslavijo so izvolili za enega od podpredsednikov Konference Združenih narodov o razorožitvi in razvoju. Nalogo je prevzel naš veleposlanik pri svetovni organizaciji Dragoslav Pejić.

Konferenca se je začela v ponedeljek, 24. avgusta. Že takoj na začetku so udeleženci začeli razpravljati o razmerju med stroški za oborožitev in potrebami držav v razvoju. Sodelujejo predstavniki 128 držav. Delovni dokument konference opozarja, da je nenehno vlaganje v vojaške izdatke v drastičnem kontrastu s položajem v svetovnem gospodarstvu.

Caracas: V venezuelskem glavnem mestu se je končal sestanek zunanjih ministrov trinajstih latinsko-ameriških držav in misije komiteja deveterice neuvrščenih držav za Srednjo Ameriko. Sestanek se je končal s sporočilom, da se bodo pogovori o miru v tem delu sveta nadaljevali 17. septembra v glavnem mestu Nikaragve, Managui.

Bonn: Zahodnonemška vlada je popustila pod pritiskom opozicije in pristala na sklicanje posebne seje Bundestaga, na kateri bodo razpravljali o zahodnonemškem raketnem arzenalu, to je 72 raketah pershing. Te rakete so glavni kamen spotike na poti do sporazuma med ZDA in SZ o odstranitvi raket srednjega dosega iz Evrope. Opozicijski socialnodemokratski poslanec Horst Ehmke – ta je tudi najbolj vneto zahteval zasedanje – je sporočil, da se bo Bundestag najverjetneje sestel že četrtega septembra, takoj po koncu parlamentarnih počitnic.

Peking: Namestnik predsednika kitajske vlade Van Li je izjavil, da bodo sedanega vršilca dolžnosti generalnega sekretarja kitajske partije in predsednika državnega sveta (predsednika vlade) Džao Cijanga uradno imenovali za partijskega sekretarja na 13. kongresu partije, ki se bo začel 25. oktobra letos. Menda bo na kongresu odstopil sedanji partijski šef Deng Xiaoping in se umaknil tudi iz petčlanskega stalnega komiteja politbiroja.

fl-

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

zavarovalna skupnost triglav

n. solo. ljubljana

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB

61000 Ljubljana, Miklošičeva 19

OPREMA
STANOVANJA
IN JAVNIH
OBJEKTOV

dom-oprema p.o.

Železniki, na Plavžu 77

Arhitekti, udeleženci NOB

Branko Simčič – Tom

Ob 75 – letnici rojstva

Močno vejo slovenskih intelektualcev, ki so sodelovali v Osvobodilni fronti in narodnoosvobodilnem gibanju, so predstavljali arhitekti. Med njimi zavzema arhitekt, urbanist in scenograf Branko Simčič posebno ugledno mesto. Rodil se je 16. avgusta 1912 v Trstu. Po končani ljudski šoli je obiskoval gimnazijo v Mariboru in arhitekturo v Ljubljani pri profesorju Vurniku. Zaradi okupacije so mu diplomu izstavili šele leta 1947, po osvoboditvi. Takoj po okupaciji, julija 1941 se je vključil v delo OF, v grupo arhitektov (v skupini z Jancem, Kumbatovičem in Sedlarjem). Od 1942 do 1943 je bil ob internaciji v Gonarsu in Trevisu, nato je odšel v partizane. Najprej je bil v odseku za propagando 15. divizije od septembra do decembra 1943, v delovni ekipi s slavnostko Erno Jamar-Nino in študentom arhitekture Milenkem Klavornom-Sinetom. Razmnoževali so razna, zlasti radijska, poročila ter likovno in grafično opremljali posamezne publikacije in letake. Simčiča so decembra 1943 premeštili k saniteti, Erna Jamar in Milenko Klavorn pa sta kmalu za tem padla pri Vavti vasi. V sanitetnem oddelku je kot vodja ekipe gradil bolnice v Žumberku. Konec februarja 1944 ga je povabil arhitekt Edo Mihevc v Metliko, kjer je skupina arhitektov in slikarjev delala osnutke za partizanske bankovce. Po ustanovitvi Denarnega zavoda Slove-nije marca 1944 je bil ustanovljen grafični atelje pri Centralni tehniki KPS; tam je Simčič srečal slikarje Alenka Gerlovič, Vita Globočnika, Franceta Miheliča, Nikolaja Pirnata, Dušana Petriča, Iva Šubica in kiparke Mileno Dolgan. Tu je Simčič z arhitektom Sedlarjem izrisal povečane risbe za lirske bone za 1, 5 in 10 lir. Simčič se je napotil po klišee izdelane v cinkografiji na Hrvaško, v Liko, toda cinkografija je bila v nemški ofenzivi uni-

osnutek, na katerem sta Triglav in morje na ščit, okrog katerega je venec iz lipovih listov namesto običajnega klasja. Ta grb pa je imel, kakor je menil takrat Marjan Brecelj, ki mu je Simčič osnutek poslal v presojo, preveč morja. Šele po osvoboditvi je ob razpravi o slovenski ustavi žitnemu klasju dodal še lipove liste.

1. marca 1944 ga je z dekretom Izvršnega odbora OF imenoval za člana Slovenskega narodnega gledališča v Črnomlju in za njegovega scenografa. V partizanskem osrednjem gledališču je postavil scenografijo za Linhartovo »Županovo Micke«, Molièrovo »Namišljenega bolnika« in za enodejanski Čehova »Medved« in »Snu-bač« /skupno s F. Kumbatovičem/.

Filip Kalan Kumbatovič je zapisal v »Veselem vetru«: »Scenografsko smo se odločili za načelo simbolno nakazane scene: arhitekt Branko Simčič je ustvaril improvizacijo s trdnimi okviri za scene dostope in s paravani iz zavezniških padal. Ta uprizoritveni purizem je uveljavil dvoje prednosti: obvaroval nas je diletanškega realizma in sprostil scenografovo domiselnost.«

O uprizoritvi »Županove Micke«: Bila je slikovita predstava z novimi kostumi iz izbranih zavezniških padal in tudi vsa scena je bila izdelana v padalski svili. Bilo je nemara še bolj slikovito kakor Molière in tudi fotografski posnetki, ki so se ohranili s teh predstav, so takšni, kakor da gre v tem primeru za zrelo in dognano uprizoritev, nemara tudi po zaslugi Branka Simčiča, ki je ustvaril čisto, pregledno in ubrano scensko ureditev.«

Omeniti je treba še brošuro Kajuhovih pesmi (pomlad 1944) v redakciji Mileta Klopčiča v natisu Glavnega štaba v tedaj visoki nakladi 1000 izvodov. Vinjeto za to brošuro je izdelal Branko Simčič: predstavlja pa zlomljeno drevo na

Poleg redne zaposlitve je naš jubilar posegal tudi na druga področja: za ljubljansko Dramo, Mestno gledališče in za gledališče »Ad hoc« je naredil dvajset scenskih osnutkov in okrog 2000 osnutkov za opremo knjig, katalogov, gramofonskih plošč, plakatov in revij.

Projektiral je jugoslovanske paviljone v Parizu, Trstu, Milano in Smyrni, postavil je 24 razstav v Ljubljani v Narodnem muzeju in Muzeju ljudske revolucije, v Kranju, Bohinjski Bistrici, na Dunaju, v Šoštanj, Idriji, Mariboru, Novi Gorici in Ptuj.

Objavil je veliko člankov o umetni obrti, problematiki velesojmov, prostorskih problemih Slovenije, urbanističnih problemih in o prometu v Ljubljani. Izdelal je načrte za spomenike NOB v Žumberku, Borisu Kidriču v Ljubljani (s kiparjem Tršarjem), španskim borcem pred Muzejem revolucije in za obelisk pri Čadu.

Izdelal je arhitektonske in urbanistične projekte za kopalnice v Kranju, železniško postajo v Ljubljani (poglobitveni projekt), za regulacijo Ljubljane (z Jancem in Tepežem), za Centralne garaže v Ljubljani (z Medveščakom), za glavno železniško postajo v Sarajevu in projekt za Ljudsko skupščino v Ljubljani (z Neidhartom), za adaptacijo Doma Maksa Perca v Ljubljani, za projekt Akademije za likovno umetnost v Ljubljani, za adaptacijo Kulturnega doma v Črnomlju, za ureditev stanovanjskega naselja v Šiški, za Bežigradom, v Črnučah, za kompleks med Prešernovo, Titovo in Gospodarskega sveta oddelka za umetnost pri SNOS kot referent za arhitekturo. Na raznih tečajih je predaval o opremi brošur, plakatov, prostorov in o scenografiji. Končno je bil dodeljen oddelku za gradnje pri SNOS. V tem času je izdelal predlog za obnovo porušene vasi Zapudje pri Črnomlju.

Po osvoboditvi so ga čakale raznovrstne odgovorne naloge: delal je v ministrstvu za gradnje, v oddelku za stanovanjske zgradbe, kot vodja grupe za industrializacijo stanovanjske graditve. Bil je asistent v inštitutu za raziskavo materiala na ljubljanski univerzi in tajnik sosvetja Tehnološkega inštituta. Leta 1947 je deloval kot urbanist v Sarajevu. V letih 1948 do 1955 je bil v uradu za regulacijo Ljubljane pri predsedstvu vlade LRS, ki je bil pozneje vključen v OLO Ljubljana. Do leta 1962 je bil šef oddelka za izvajanje regulacije in urbanistične dokumentacije, od leta 1962 do upokojitve direktor Zavoda za urbanizem na Bledu.

neposredno za nas, roko v roki z borbom. Obiskal sem enega naših ateljev, kjer riše arhitekt Branko osnutke za novi slovenski denar. Peljal me je po zaviti poti in obstala sva sredi prijazne svetle izbe z velikim oknom, dvema preprostima mizama in ležiščem ob steni. Po mizi leže knjige, tehnični material, na stenah je nekaj linorezov in portretov, vse delo naših mojstrov, ki žive v to odročnem, vse nastalo v naših gozdovih.

Tu riše naš arhitekt svoje osnutke. Po mizah so mape z velikimi risbami, izdelanimi s tušom v naravni velikosti. Zraven so vzorci tujih valut – ves denar najdeš tu, od našega do grških drahm, pa vse do zadnjih izdaj ruskega rublja. Gledal sem vse te osnutke in spoz-

naval vse bolj, da ima vse, kar nastaja v teh dneh v delavnicih in ateljevih na našem osvobojenem ozemlju zares naš domač značaj. Tu so osnutki za stotake, petstotake, tisočake. Na njih je upodobljen Prešernov lik, knežji kamen z Gospodarskega polja, vojvodski prestol. Za tisočake se pripravljajo simboli mesta Trsta. Prvič v zgodovini dobivamo denar, ki ima za sedaj še oznako v lirah, pa je po svoji zamisli in izvedbi naš. In ta naš novi denar sprejema človek rad, brez predsodkov – z zaupanjem. V tem je veliki uspeh našega denarnega zavoda.

Tako se združuje v naših gozdovih in po naših svobodnih vaseh borba brigad, ki nam kujejo svobodo, s tihim delom posameznikov, ki nam pri-

pravljajo pogoje za prevzem oblasti.

Naš dragi jubilar, ki je obdržal vse značilne pozitivne partizanske lastnosti tudi po osvoboditvi in upokojitvi, z njegovo dobrodušno neposrednostjo v občevarju med ljudmi, še vedno nadaljuje z aktivnostjo v Društvu arhitektov in Društvu urbanistov. Vključil se je v delo Zveze društev za varstvo okolja Slovenije, krajevne skupnosti, v občinskem in mestnem komiteju je delegat za varstvo okolja in urejanje prostora. Partizanski tovariši, ki smo z njim delili usodo v vojnih dneh, mu ob jubileju iskreno čestitamo in mu izrekamo priznanje za vsestransko in pomembno delo na mnogoterih področjih!

Dušan Mevlja

Narodnosti kot predmet znanstvenih preučevanj

Tudi letos je Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani predal javnosti v presojo svoje Razprave in gradivo. Tokrat gre za njihov 19. letnik, predstavljajo pa najbolj vidne rezultate inštitutove dejavnosti v letu 1986. Seveda pa vsi prispevki v reviji le niso rezultat dela zgolj preteklega leta, temveč v nekaterih primerih več let oziroma kar srednjeročno načrtovanih raziskovalnih projektov. Ob njihovem uspešnem zaključku nastanejo obsežni elaborati, ki seveda ne morejo biti objavljeni v inštitutski reviji, pač pa le določena, najznačilnejša poglavja ali pa povzetki. Poleg tega inštitutovi sodelavci ves čas pripravljajo razne ekspertize in poročila o posameznih specifičnih vprašanjih iz obsežne narodnostne problematike, kar pa le delno pride v objavo, n. pr. v obliki člankov. Inštitut je prek svojih sodelavcev ali pa kot celota vključen v izvajanje mnogih širših projektov, ki neposredno ali pa tudi le posredno zadevajo narodnostno problematiko na našem prostoru. Gre za načrte slovenskega, jugoslovanskega in tudi mednarodnega značaja. Na kratko jih je v uvodni besedi opredelil predsednik sveta inštituta Rudi Čačinovič. Za nas je še posebej zanimiv program raziskav z naslovom »Boj za zahodno mejo 1941 – 1977«, ki je seveda dolgoročen in bo nujno imel pretežno zgodovinsko-pisni značaj. Ob tem naj omenimo le še to, da so Razprave in gradivo edina tovrstna specializirana revija v Jugoslaviji, pa tudi inštitut kot tak je pri nas nekaj posebnega.

V letniku revije, o katerem poročamo, objavlja svoje prispevke enajst avtorjev. Večina je zastopana le z enim prispevkom, ravnatelj Silvo Devetak pa s štirimi, Nada Vilhar s tremi, Miran Komac ter Renata Mejak z dvema prispevkoma. Po teritorialni oziroma narodnostni »pripadnosti« bi prispevke lahko razdelili takole: štirje govorijo o koroških Slo-

vencih oziroma o tozadevnih odnosih med Jugoslavijo in Avstrijo, trije o različnih vidikih sožitja slovenske in madžarske narodnosti in Prekmurju, dva o primorskih Slovencih, dva o mednarodnih razsežnostih pojave narodnosti, po en prispevek pa ostaja v okvirih podobne problematike Slovenije oziroma Jugoslavije. Izven navedenih razvrščenj ostajajo trije prispevki. Silvo Devetak na kratko predstavlja delo inštituta v letih 1981–1985, pri čemer predvsem poudarja razne mednarodne projekte, simpozije in srečanja, ki so se jih udeleževali inštitutovi sodelavci. Miran Komac na koncu objavlja biografije in bibliografije sodelavcev INV za obdobje 1979–1986. Biografije so kratke, bibliografije pa dolge, bi lahko rekli po kratkem pregledu, s čimer hočemo opozoriti na kontinuirano in uspešno delo sociologov, politologov, ekonomistov, zgodovinarjev in drugih inštitutovih delavcev, med katerimi velja vsekakor omeniti tudi dokumentaliste.

Miran Komac je tudi avtor prispevka, ki je še posebej pritegnil našo pozornost. Njegov naslov je Narodnostna identiteta (prispevek k multidisciplinarnemu preučevanju narodnostnih manjšin) in predstavlja del raziskovalne naloge Razvoj družbeno-političnih procesov znotraj slovenske narodnostne manjšine v Italiji po letu 1945 (oz. 1947), ki jo je avtor dokončal leta 1985. Integralni tekst očitno govori o Slovencih v Italiji, toda tukaj objavljeni odlomek ni vezan na neko konkretno skupnost, pač pa je iz uvodnega dela študije, saj ostaja na visoko teoretični ravni ter kaže metodološko izredno dognan pristop. Obravnava predvsem opredeljuje pojma narodnostna identiteta ter nato še njene psihične in sociološke elemente. Verjeti je, da je tudi glavni del študije, ki govori o konkretnih družbenih pojavih, napisan v znanstveno neoporečnem »slogu«.

Seveda nimamo prostora, da bi se zadrževali tudi pri ostalih elaboratih, predstavljenih v reviji. Naj jih nekaj samo omenimo. Nada Vilhar je predstavila rezultate terenske raziskave z naslovom Oris gospodarske strukture naselja Dobrovnik/Dobronak v okviru socialno-ekonomske strukture narodnostno mešanega ozemlja v Prekmurju. Sonja Novak piše o jezikih in izobraževalnih sistemih v Sloveniji. Temu elaboratu ne bi škodoval uvodni zgodovinski pregled oziroma predstavitev prakse pred letom 1945. Dober zgled za to je najti že pri naslednjem prispevku izpod peresa Renate Mejak, ki govori o razvoju vzgoje in izobraževanja na narodnostno mešanem ozemlju v Prekmurju. Ista avtorica je napisala tudi razdelano informacijo o elementih madžarske in slovenske kulture v prekmurjskih dvojezičnih solah. Po predstavljenih podatkih sodeč bi tvegali trditev, da so kritiki uvajanja dvojezičnega šolstva v Prekmurje imeli deloma prav.

Nekaj malenkosti zvestega bralca revije tudi zmoti. Na strani 88 prvič beremo izraz Severna Istra, ki bi povsem po nepotrebnem nadomeščal zgodovinski izraz Slovenska Istra. Revija je letos tudi občutno zmanjšala format. Morda je to ceneje, morda je to bolj v skladu z nekimi, nam neznanimi normami, toda trenutno zadnji letnik med drugimi na polici nemilo odstopa. Poleg tega revija postaja jezikovno vse bolj angleška. Nastaja vtis, da angleščina v njej slovensčino počasi potiska ob zid. Preveden je impresum, uvodna članka v celoti, naslov, povzetki, avtorski izvlečki, kot skrajnost pa se pojavlja celo en prispevek, ki je objavljen samo v angleščini, s povzetkom v, uganili ste, angleščini. Z izjemo teh obrobnihih pripomb pa nas seveda predvsem vsebina zadnjih Razprav in gradiva povsem zadovoljuje.

Boris Mlakar

Avtor osnutka: arh. Branko Simčič

čena. Moral je narisati nove poenostavljene risbe za bone v originalni velikosti, po teh Simčičevih risbah je Vlado Jordan izrezal lesene klišee. Po iznajdljivem postopku, ki ga je izumil arhitekt Nace Gregorčič, so vtisnili lesene klišee v posebno papirno maso-karton, vanj vlili litino in s tem dobili kovinske klišee. Tako si šli partizanski boni v tisk in promet. Za tem je Simčič izdelal še osnutke za večje denarne vrednosti: za 50, 100, 500 in 1000 lir, s portreti za vodni tisk Trubarja, Levstika, Cankarja in Prešerna ter risbe Trsta in vojvodskega prestola, ki jih je narisal France Mihelič, nekatere primerke pa arhitekt Strmečki. Vendar pa ti bankovci niso šli v promet. Poznamo jih le po poizkusnih odtisih tiskarne Ljudske Pravice po osvoboditvi: najljepši primerki so iz leta 1950. Za te matrice, ki so dale med najdragocenejše grafične dokumente evropskega odporiškega gibanja, sta izdelala ornamentirano podlago Branko Simčič in Viljem Strmečki, figuralne in pokrajinske predele pa je zasnoval France Mihelič.

Branko Simčič je v tem času, poleg naslovnice za razne brošure, plakate in časopisne glave, narisal tudi več osnutkov za slovenski grb. Predložil je

črtnem ozadju z rdečo partizansko zastavo.

Branko Simčič je v Črnomlju na tečaju za ljudske odrske talente predaval partizanskim tečajnikom scenografijo.

V maju 1944 je bil Simčič imenovan za člana umetniškega sveta oddelka za umetnost pri SNOS kot referent za arhitekturo. Na raznih tečajih je predaval o opremi brošur, plakatov, prostorov in o scenografiji. Končno je bil dodeljen oddelku za gradnje pri SNOS. V tem času je izdelal predlog za obnovo porušene vasi Zapudje pri Črnomlju.

Po osvoboditvi so ga čakale raznovrstne odgovorne naloge: delal je v ministrstvu za gradnje, v oddelku za stanovanjske zgradbe, kot vodja grupe za industrializacijo stanovanjske graditve. Bil je asistent v inštitutu za raziskavo materiala na ljubljanski univerzi in tajnik sosvetja Tehnološkega inštituta. Leta 1947 je deloval kot urbanist v Sarajevu. V letih 1948 do 1955 je bil v uradu za regulacijo Ljubljane pri predsedstvu vlade LRS, ki je bil pozneje vključen v OLO Ljubljana. Do leta 1962 je bil šef oddelka za izvajanje regulacije in urbanistične dokumentacije, od leta 1962 do upokojitve direktor Zavoda za urbanizem na Bledu.

**BELOKRANJSKA
ŽELEZOLIVARNA IN
STROJNA TOVARNA**

68340 ČRNOMELJ
DELOVNA SKUPNOST
SKUPNIH SLUŽB

Telefon: h. c. 52-145
Telegram: »BELT« Črnomelj
Telex: 35745 yu belt
Račun: SDK Črnomelj 52110-607-23098

SLOVENSKE ŽELEZARNE
tovarna vijakov
plamen
kropa p.o.

POŠTA: 64245 KROPA
TELEFON: (064) 79-481, 79-482, 79-483, 79-484

beti belokranjska
trikotajna
industrija
metlika

68330 METLIKA, Tovarniška 2
Telefon: (068) 58-170
Telex: 35719 beti yu
Zbirni račun realizacije: 52130-833-94003
SDK Metlika

Politkomisar Sime zbira in komentira

Sa smjesom Ako – sve je lako!

V Veliki Kladuši (SR Bosna in Hercegovina) je eksplodirala finančna atomska bomba, ki je pretresla vso Jugoslavijo in še zlasti 57 bank, katerih dohodek se je prelil v Veliko Kladušo. Bankirji pravijo, da je to največji povojni udarec jugoslovanskega monetarnemu sistemu, ki lahko v že tako omajanih dolžniško-upniških odnosih sproži nov val še večjih pretresov.

Kaj se je torej zgodilo tako pretresljivo v Veliki Kladuši, majhnem mestu ob hrvaški meji, ki je borih 60 kilometrov oddaljeno od Bele krajine?

Pristojni organi so odkrili, da je sozd Agrokomerc izdal kar za 220 milijard dinarjev (22.000 starih milijard) nekritičnih menic!

Sozd Agrokomerc (v Sloveniji je znan zaradi zelo ofenzivne TV propagande svojih izdelkov) se je pod vodstvom predsednika poslovnega odbora (generalnega direktorja) Fikreta Abdića razvil iz likvidaciji namenjene kmetijske zadruge v velikana kmetijsko-prodajne panoge (13.000 zaposlenih, 500 milijard skupnega prihodka, skoraj 70 milijonov dolarjev izvoza). Zato so v SR Bosni in Hercegovini še prav do pred kratkim ponujali Agrokomerc kot učinkovito »protiutež« vsem trditvam o »slabostih« naše kmetijske politike. Generalni direktor Fikret Abdić je »persona grata« takoj v Sarajevu kot v Beogradu, saj je vendar član centralnega komiteja ZK Bosne in Hercegovine in delegat zveznega zbora skupščine SFRJ, da drugih funkcij sploh ne omenjam.

Po eksploziji finančne atomske bombe v Veliki Kladuši pa so se temelji Agrokomerca povsem zamažali, ves ugled je splaval po vodi v trenutku, ko je javnost po (pre)dolgem času vendarle zvedela, da je bil toliko opevani gigant svoj »uspeh« nedvomno gradil na tujih žuljih!

Naj kar brez ovinkov povem, da je zame spoštovani Fikret Abdić idealen primer današnje moralne hinavščine in licemerstva: v zvezni skupščini in na plenarnih bosanskohercegovaških sekcijah stalno zvesto dviguje roko za vse (pre)števne resolucije, zaključke in »zgodovinske sklepe«, ki naj čimprej uredijo zaovoženo jugoslovansko gospodarstvo, na svojem delovnem mestu pa počenja prav nasprotno od onega, za kar je dvignil roko!

Kar strah me je ob pomisli, da je lahko še nekaj podobnih Abdićev in onih, ki jim omogočajo tako »rabo«!

O položaju Agrokomerca je razpravljal tudi izvršni svet Skupščine SR Bosne in Hercegovine, vendar uradno sporočilo s te seje ne navaja nobenih števil, pač pa le ocene, kar je po svoje značilno. Ob tem pa je republiška vlada sklenila, da morajo pripraviti program sanacije v Agrokomercu ob pomoči Privredne banke Sarajevo, gospodarske zbornice, pristojnih republiških organov in občine Velika Kladuša.

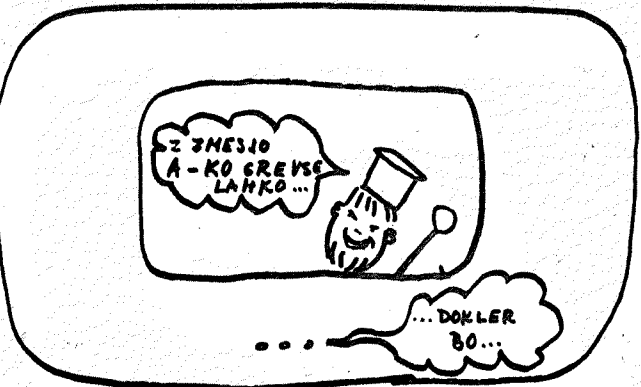
Republiški izvršni svet bo ta program preučil in ga poslal v skupščinsko razpravo.

In še: izvršni svet misli (ne zahteva!), da je nujno do konca razčistiti odgovornost vseh udeležencev nedovoljenih finančnih transakcij. Počakajmo, da bomo videli, kako daleč bodo pri tem šli!

Fikret Abdić pa takole ocenjuje navedeno sejo republiške vlade: »Mislim, da je bil izvršni svet blag namram nam. Povsem podpiram njegove ocene in bom vse naredil, da se finančno konsolidiramo. Do 19. sep-

ska banka precej visoko. To je v kratkem času že drugi težak poslovni spodrslijaj Ljubljanske banke (prvi je bil z njeno enoto v Skopju, ki je lani pridelala po časopisnih vesteh od 6 do 10 milijard dinarjev izgube, ki jo bo treba pokriti!), zaradi česar postajam zaskrbljen nad poslovnim politiko Ljubljanske banke Združene banke.

Kot upokojenec namreč pri njej hranim prihranke –

tembra bomo ponudili izvršnemu svetu program finančne konsolidacije in sanacije. **Še na misel pa mi ne pride, da bi opravičeval, kar smo storili.** Vendar moram povedati, da je to posledica naših napačnih ocen in prevelikega tveganja, ki smo ga bili prevzeli!»

Iz navedene izjave je jasno razbrati, da se Fikret Abdić ne misli prostovoljno umakniti z vodilnega položaja v Agrokomercu. Bravo, Abdiću, le tako naprej!

Samo to mi ni jasno, kje bo Fikret Abdić delal konsolidacijski in sanacijski program Agrokomerca: ali v Veliki Kladuši, ali v Opatiji? Povedati namreč moram, da je delavski svet Agrokomerca na Abdićevo pobudo soglasno odobril pred leti nakup vile v Opatiji (Ulica R. Katalinić – Jeretova št. 4, telefon 051-712-069), odkoder Fikret Abdić od 1. julija do 31. oktobra »daljinsko« vodi sozd Agrokomerc. Velja še omeniti, da so v navedeni vili vsako soboto tri seje poslovnega odbora, ki za to priloženost priroma iz Velike Kladuše. Stroški seveda do sedaj niso bili pomembni. V vili so gostovali tudi tuji poslovni partnerji.

Ob tem pa se samo ob sebi vsiljuje naslednje vprašanje: ali bodo v Opatijo potovali tudi ljudje iz Privredne banke Sarajevo, gospodarske zbornice in vsi drugi, ki jim je republiška vlada naročila, da sodelujejo pri izdelavi programa sanacije Agrokomerca? Prostora je v vili dovolj.

Samo še en primer nebrzdanega razmetavanja denarja: Abdićeva desna roka Ibrahim Mujić, podpredsednik poslovnega odbora sozd Agrokomerc je lani študijsko potoval po ZDA, kar je podjetej veljalo 6.658,716 dinarjev. Iz obračuna št. 553/86 od 19. XI. 1986 je razvidno da so fotografije za vizum stale kar 96.319 dinarjev (povprečna mesečna plača v Bosni in Hercegovini), učbeniki pa 749.068 dinarjev.

Nekaj podobnih primerov imam še na zalogi.

Na spisku 57 bank iz vse države, ki bodo še dolgo čutile učinke »eksplozije« v Veliki Kladuši, je Ljubljans-

ka mi jih seveda omogoča nepredvidljiva politika cen zvezne vlade – in menim, da nisem prav nič dolžan sodelovati pri finančni konsolidaciji in sanaciji Agrokomerca, kamor so ga bili potlačili s svojim »delom« Fikret Abdić, njegov klan in zaščitniki.

Vaš Sime

Pojasnilo:

Tale komentar sem napisal 17. tm., ko je bilo objavljeno prvo poročilo o 220 milijard dinarjev nekritičnih menic. Komentar sem napisal takorekoč v enem zamahu, saj sem podatke o poslovanju Agrokomerca zbiral že dobre tri mesece. Zato me »eksplozija« v Veliki Kladuši ni presenetila...

Ko sem hotel komentar 19. tm. odposlati, sem prebral, da je finančni zlom Agrokomerca vreden celih 400 mili-

Kako doživljamo naš turizem

Enoposteljna soba – toliko dražja!

Že leta dolgo poslušamo kritiko o našem turizmu, o naših cenah... Še posebno hudo pa je, če zveš za ceno v hotelu šele tik pred odhodom!

Tole pismo pišem vsem borcem in vojaškim invalidom v opozorilo, če bi se jim zahotelo, da bi v zdravilišču ob Muri prebivali, oziroma prespali v enoposteljni sobi. Res je, da smo bil obveščeni, da mora tisti, ki želi imeti enoposteljno sobo, pričakovati doplačilo (tako je to zdravilišče-hotel tudi sklenilo pogodbo s komitejem za borce in vojaške invalide pri IS SRS). Za vse, ki pridejo na zdravljenje, je namreč predvideno, da spijo v dvoposteljnih sobah, medtem ko ima hotel na voljo več enoposteljnih sob, (ki so obiskovalcem vedno na voljo). Od leta 1986 so te enoposteljne sobe »pod posebnim režimom« in sicer tako, da so uvedli doplačilo-znesek, ki je oblikovan na osnovi večjih dejavnikov: med ceno, ki jo plača skupnost in ceno, ki je prosto tržno oblikovana po sklepu samoupravnih organov omenjenega zdravilišča.

jard dinarjev ali okrog 500 milijonov dolarjev! V zvezi z Ljubljansko banko pa ne uradno omenjajo vsoto 75 milijard dinarjev. Ob tem pa se zna dogoditi, da bodo do dneva, ko bo ta komentar objavljen, številke še višje. Bralce zato prosim, da to upoštevajo.

Spet neobveščeni

Zvezni zbor zvezne skupščine je kljub lanskim zagotovilom, da bo odločno kontroliral zvezni proračun, brez posebne razpave sprejel zaključni račun zveznega proračuna za minulo leto. Kot smo že navajeni, je zvezni proračun od lani prenesel 134,5 milijarde dinarjev dolga. To sicer ni nič novega, saj se to ponavlja iz leta v leto.

Predsednik skupščinskega odbora za proračun Buhuran Admir pa je ob tej priložnosti opozoril, da je zvezni izvršni svet brez sodelovanja z odborom za proračun in zveznim zborom z odloki o oprostitvi plačila prometnih davkov in nekaterih carin zmanjšal načrtovani priliv v zvezno blagajno. Nekatere teh odlokov je »podpisal« zbor republik in pokrajin. Odbor za proračun je že večkrat opozarjal na neustavnost takšne delitve pristojnosti.

V navedenem primeru je bila javnost spet slabo obveščena. Buhuran Admir bi po mojem mnenju tokrat moral naštet vse organizacije in prireditve, ki so bile deležne opisane »milosti« zisa, da jim ni bilo treba navesti tudi zneske, ki so na ta način »zgrešili« zvezno – nikdar dovolj polno – blagajno. Samo zagrebška univerziada je tako pridobila 60 milijard dinarjev! In to samo pri prometnem davku.

Po drugi strani pa se mi zdi zelo žalostno dejstvo, da se že organi zvezne skupščine ne morejo med seboj sporazumeti, kaj je ustavno in kaj ne!

Posebno pozornost in skrb pa vzbujajo ugotovitve proračunske inspekcije in SDK, ki poročata o ponovnih namenskih in tudi nezakonitih pozabah proračunskega denarja! Do kod smo že prišli...

Blišč in beda Jaruna

Pred univerziado so pisali o Jarunu:

Med novimi športnimi objekti za srečanje študentov – športnikov z vsega sveta je zagotovo omembe vreden športno-rekreativni center Jarun v zahodnem predmestju Zagreba ob Savi. Razprostira se na 230 hektarih z 78 hektari vodne površine. Regatna proga je dolga 2200 metrov in široka med 120 in 130 metri, ob njej pa je s štirimi otočki ločeno jezero primerno za ostale športe, razvedrilo na vodi in še zlasti za kopanje Zagrebčanov. Dnevno s posebnimi črpalkami zamenjajo lahko tudi do 30.000 kubičnih metrov vode tako da je le-ta zelo čista. Poskrbeli so tudi za povezavo s središčem mesta z novim krakom tramvajske proge do vhoda v športno-rekreativni center, ki ga obkrožata tudi dve cesti, ena za avtomobile in posebna kolesarska steza, dolga okrog 7 kilometrov. Izgradnja resnično lepega in tudi funkcionalnega objekta je veljala okrog 6 milijard dinarjev.

Danes pa o istem Jarunu pišejo:

Analiza kakovosti jezerske vode na Jarunu je pokazala, da je voda onesnažena in ni primerna za kopanje. Vendar je kopalcev ob novem športnem objektu kjer so bila na univerziadi veslaška tekmovanja, vedno dovolj, posebej ob lepem vremenu in ob koncu tedna.

Strokovnjaki zagrebškega in hrvaškega zavoda za zdravstveno varstvo so v vodi našli bakterije fekalnega izvora, voda pa je tudi motna. Kakovost vode se ne iz-

boljšuje, zato je jasno, da je bilo ob gradnji tega sicer lepega objekta zgrešenih precej napak. Poleg higiensko-sanitarnih napak pri gradnji pa je onesnaženost povzročila tudi odlaganje tehnoloških, komunalnih in vojaških odpadkov, pa tudi pomanjkanje javnih stranišč okoli jezera.

Tako v vodi sedaj na kopalce čakajo različne bolezni – od zlatenice, akutnih obolenj črevesja do bolezni kože in oči.

Pri vsem tem pa je izredno zanimivo, da je zagrebški zavod za zaščito zdravja že 23. junija – precej pred začetkom univerziade – ugotovil onesnaženost vode in s tem neprimernost za kopanje, vendar so ta elaborat skrili pred javnostjo in ga opremili z žigom »strogo zaupno!«

Učitelji brez plač

Na nedavni seji skupščine republiške skupnosti osnovnega šolstva Srbije so povedali, da 110 učiteljev z njihovega plačilnega seznama, ki zadnja leta poučujejo otroke naših izseljencev v materinščini, že štiri mesece ni dobilo plače. Za preživetje si sposojajo od staršev, sprejemajo dodatna dela, pomagajo pa jim tudi naša konzularna predstavništva, ki se celo zadolžujejo v tujih bankah in plačujejo visoke obresti.

Do sramote je prišlo zaradi 500.000 dolarjev. Učiteljem je bilo lažje, dokler so jim pomagali kolegi iz drugih republik in pokrajin. Do zadnjega deviznega dinarja so plačale tudi »nerazvite« republike (Bosna in Hercegovina, Makedonija in Črna gora), samo za učitelje iz Srbije Beograjska banka ni imela deviz.

Če me spomin ne vara, so lani samo za kandidiranje Beograda za organizacijo letnih olimpijskih iger porabili dobre tri milijone dolarjev. Devize, ki so bile tako na voljo, so porabili za propagando in seveda za številna potovanja po tujih deželah.

Kot vse kaže, so v Beogradu ocenili, da ima propaganda olimpijskega Beograda očitno prednost pred plačami učiteljev, ki v tujini poučujejo srbske otroke!

Rahlo kolcanje

7. avgusta je ZIS spet podražil, tekoča goriva. Samo dan prej pa so vsa sredstva javnega obveščanja z neprikritim zadovoljstvom objavila, da so naftarji ostali praznih rok, ker ZIS ni sprejel ponujenih skupnih elementov za oblikovanje cen v naftnem gospodarstvu. Novinarje in potrošnike so spet enkrat potegnili za nos...

Pri tem pa je naravnost paradoksalno, da v Jugoslaviji cena bencina raste brez ozira ali cena nafte na svetovnem trgu raste ali pada! Za vsako podražitev se že najde ustrežna »utemeljitev«.

Sicer pa smo prve dni avgusta doživeli, (in preživeli) pravi plaz podražitev. Ob tem pa se mi je začelo rahlo kolcani po zvezni vladi Milke Planinčeve, ki je imela več občutka za mero pri podražitvah, ki po pravilu najbolj prizadenejo prav ljudi s tankimi denarnicami. Teh pa je v Jugoslaviji največ...

Vaš Sime

Milan Cirk

Poletna popotovanja

Muzej, ki pušča Jugoslovanom grenak priokus

V teh vročih poznopoletnih dneh je dobršen del človeštva na počitnicah. Ljudje si izbirajo najrazličnejše kraje in mesta, ki jih bodo obiskali in se v njih tudi kaj naučili. Dobršen del te reke potnikov si za cilj svojega potovanja izbere Pariz. Prav gotovo se je malo kateri izmed njih pokesal za svojo odločitev.

V francoskem glavnem mestu je na tisoče stvari, ki si jih je vredno ogledati, jih videti in doživeti. Trupe turistov hitijo v Louvre, stojijo v stotinah metrov dolgih vrstah za stopnico za ogled Eifflovega stolpa k Slavoloku zmage, na Elizejske poljane, mrzlično iščejo med tisoči vklesanih imen krajev, ki jih je obiskala Napoleonova vojska, ime svojega.

Vendar pa le majhen delček te ogromne človeške reke obišče tudi Hotel des invalides. Ta velika monumentalna zgradba, ki so jo začeli graditi leta 1671, skriva v sebi beliko zanimivih stvari, ki so vredne natančnejšega ogleda.

Večji del prostora je namenjen vojaškemu muzeju, med vzhodnim in zahodnim krilom zgradbe pa je Napoleonova grobnica, ki je v cerkvi Dome Royal in vojaška cerkev.

Vojaški muzej (Musée de l'armée) je po postavitvi in idejni zasnovi prvi svoje vrste v svetu. Obiskovalec začne obhod po njegovih ogromnih sobanah v zahodnem krilu zgradbe in že na začetku lahko vidi kamnite sekire iz prazgodovine, v istem prostoru pa je tudi orož-

je antičnih vojščakov in bojevnikov iz zgodnjega srednjega veka. Lahko bi rekli, da je prikazana oborožitev od paleolitika do karoliških krajev v Franciji. V naslednji sobani je prikazana oborožitev od bitke pri Hastingsu do verskih vojn v 16. stoletju.

V pritličju je še posebej zanimiva sobana, ki ji pravijo orientalska galerija, v kateri je razstavljeno orožje in oprema vojščakov iz Srednjega in Daljnjega vzhoda. Razstavljeni so turški in indijski oklepi ter čelade iz 16. in 19. stoletja ter kitajski in japonski oklepi, meči, noži in drugo orožje iz 18. stoletja.

Prav gotovo pa največ časa v tem muzeju preživi obiskovalec v prvem nadstropju, v katerem sta s številnimi fotografijami, shemami, zemljevidi, uniformami, pehotnim orožjem in drugimi drobnarijami obdelani prva in druga svetovna vojna.

Ko vstopiš v del, kjer je obdelana prva svetovna vojna, te pozdravita lutki, oblečeni v uniformo 60. francoskega pehotnega polka in v uniformo podoficirja 184. nemškega pehotnega polka. Takoj v naslednji vitrini pa je vojak srbske pehote iz leta 1914. Zadnja steno vitrine, v kateri so še lutke z uniformami ruskega konjeniškega oficirja, francoskega topniškega oficirja in francoskega kolonialnega vojaka, pa je obešena srbska zastava. Glede na delež, ki ga je imela Srbija v vojnih operacijah,

bi človek pričakoval, da bodo Francozi namenili svojim zaveznikom z Balkana še več prostora. Toda edina stvar, ki se še nanaša na balkansko bojišče, je velika plošča z raznobarnimi žarnicami in na kateri je prikazan pohod francoskih in britanskih čet do Donave.

Poleg francoskih, nemških, belgijskih, ruskih in srbske uniforme in opreme pa so razstavljene še uniforme vseh drugih vojskujočih držav: od Velike Britanije, avstralije, Nove Zelandije, ZDA, Grčije, ter francoskih kolonialnih čet iz Maroka, Toga in Kameruna, svoje mesto pa ima tudi italijanski alpinec iz leta 1918. Poznavalci pa bi prav gotovo pogrešali še uniforme avstroogrske vojske, carske Bolgarije in Turčije pa še kaksne.

Posebno mesto imajo v tem delu muzeja uniforme treh francoskih maršalov Ferdinanda Focha, Philipha Petaina in Josepha Joffra.

Logično nadaljevanje sobane, kjer je prikazana prva svetovna vojna, je sobana s prikazom druge svetovne vojne. Tudi ta je bogato opremljena z zemljevidi, fotografijami, maketami in shemami, iz zvočnikov padonijo himne štirih zaveznikov, vmes pa se oglasi tudi takšna pesem, ki so jih prepevali vojaki v premoru med dvema spopadoma.

Glavina zbranega gradiva se seveda spet nanaša na francosko vojsko pred premirjem s Hitlerjem in načini opremljenosti armade svobodne Francije. Številne so tudi britanske in ameriške uniforme ter orožje. Posebno mesto pa ima nemški vojak na straži, medtem ko je sovjetski potisnjak bolj v temačen kot. Prikazane so tudi uniforme francoskih kolonialnih čet, ki so se tudi borile za osvoboditev Francije.

Precejšen del prostora pa je namenjen fran-

coskemu odporiškem gibanju. Lahko rečemo, da so zelo podrobno obdelali, saj so razstavili številne dokumente in predmete, ki so jih uporabljali pripadniki tega gibanja. Delček prostora pa so namenili tudi trpljenju taboriščnikov v koncentracijskih taboriščih.

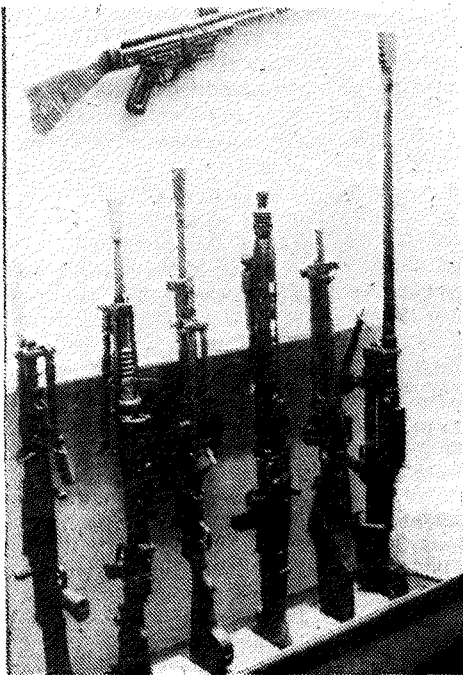
Vsak Jugoslovan pa gre iz tega dela muzeja rahlo razočaran, glede na delež, ki smo ga imeli v drugi svetovni vojni. Edini dokument, kjer je omenjeno ime naše domovine, je fotografija, na kateri eden od voditeljev ustaštva – Kvaternik – pozdravlja Nemce na zagrebških ulicah. Ko kasneje človek razmisli o teh stvareh in nanje pogleda bolj trezno, začneš spoznavati, da so ta muzej postavili Francozi za svoje ljudi in ne za nas. Vendar pa bi lahko tudi svoji mladini povedali, da je tam na goratem Balkanu ravno tako trpelo in krvavelo veliko ljudi.

Nadstropje višje tega muzeja pa so številni zemljevidi, mankete in načrti.

Vzhodno krilo zgradbe je izključno namenjeno francoski zgodovini. V prvi sobani je razstavljeno orožje, ki so ga uporabljali francoski vojaki od tridesetletne vojne do revolucije. Posebej je obdelano obdobje revolucije in konzlata, prvega cesarstva in restavracije. Prav tako so posebej obdelali obdobje kralja Louis Philippa in druge republike. Precej prostora pa je odmerjeno drugemu cesarstvu in francosko-pruski vojni.

Poseben prostor pa je namenjen oddelku z maketami in načrti trdnjav in drugih fortifikacijskih objektov. Verjetno gre za najbolj popolno tovrstno zbirko, saj je v njem več kot sto modelov utrjenih mest in trdnjav, ki so nastale v letih 1668 do 1870 v Franciji in drugod po svetu.

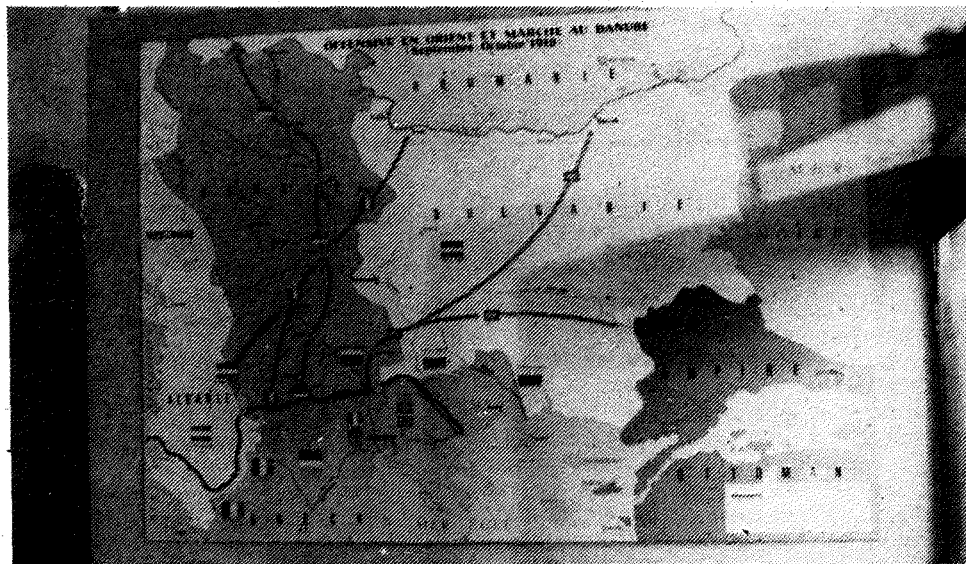
B.K.

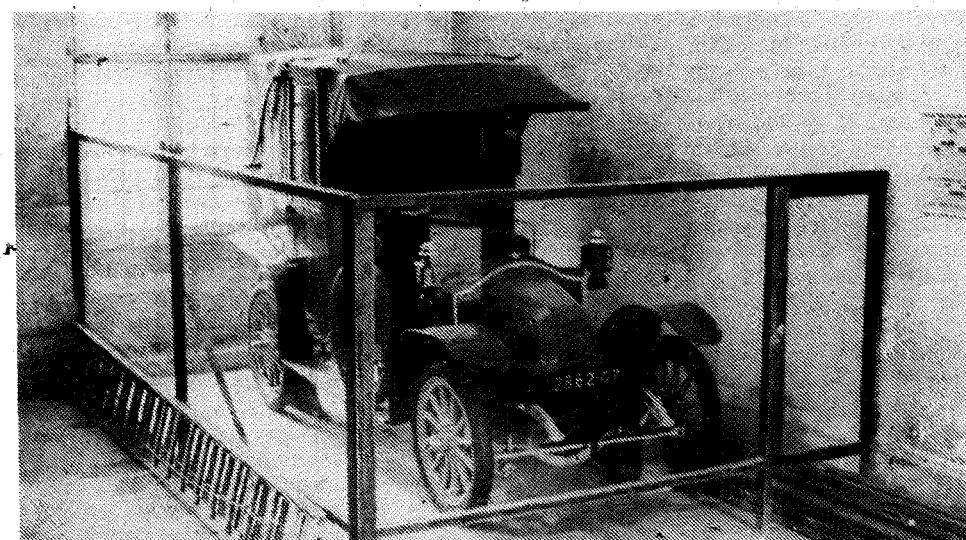
Simbolični posnetek. Orožje, ki je streljalo na »sovražnika«, zdaj stoji v isti polici.

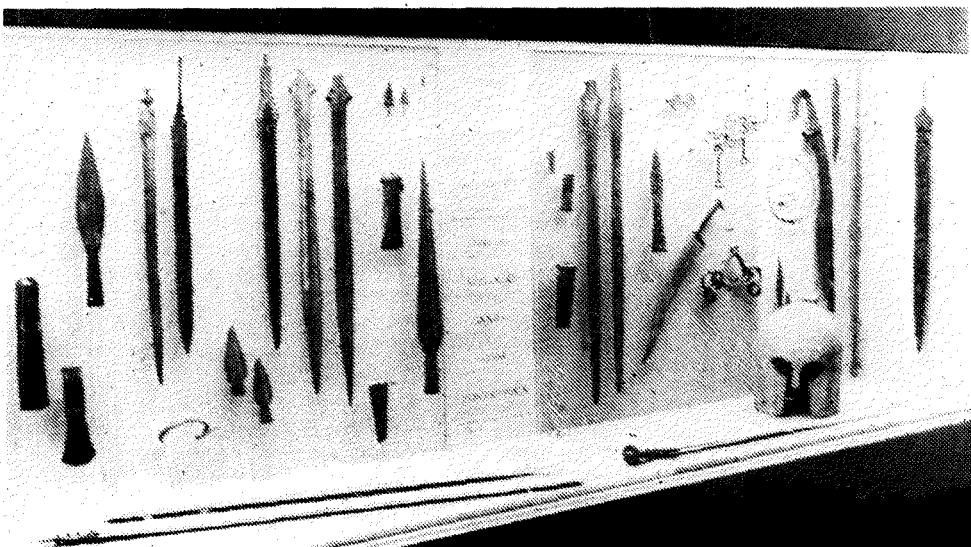
Sovjetski vojak z osebno oborožitvijo.

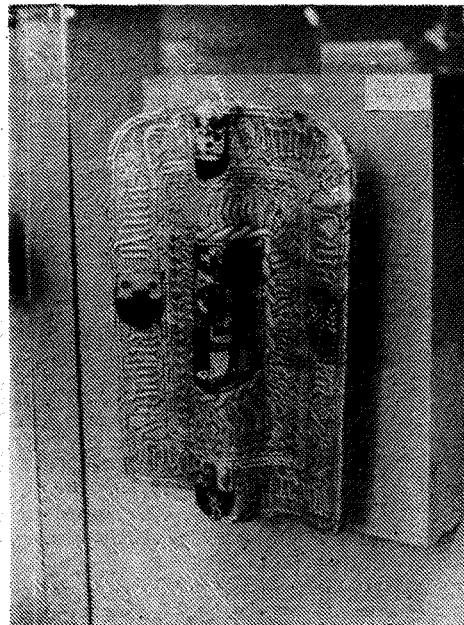
Maketa ofenzive in francosko – britanskega prodora na Donavo leta 1918.

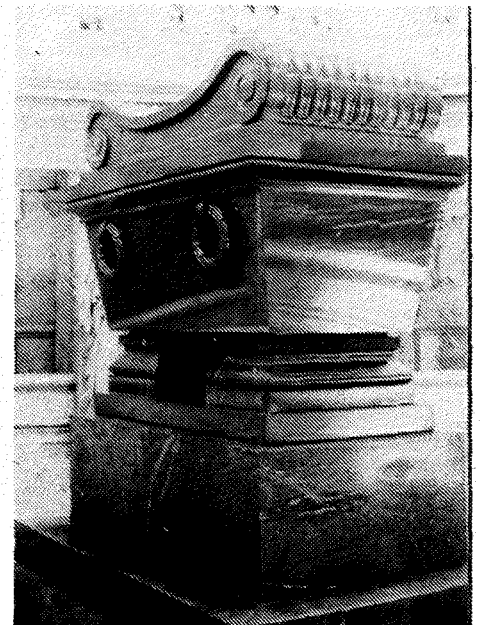
Posebno mesto na dvorišču pa je namenjeno avtomobilčku Renault, ki so ga uporabljali kot taksi. Septembra 1914 je general Gallien uporabil sedemsto takšnih vozil, da je v nekaj urah prepeljal več tisoč vojakov in v bitki na Marni zaustavil nemško prodiranje proti Parizu.

Orožje in čelada starogrških vojščakov.

Ščit Matije Korvina, ki ga dobro poznamo tudi v naših krajih.

Napoleonov sarkofag

Uniforma francoskega pilota iz leta 1940.

Vojak srbske pehote iz leta 1914.

Pred 45 leti so padli borci Slovenjgoriške čete

Letos ta mesec mineva 45 let, kar je v Mostju 8. avgusta tragično končala bojno pot prva četa v severovzhodni Sloveniji – Slovenjgoriška četa

Že jeseni 1941 leta se je porodila zamisel, da bi na ptujskem območju delovala obojena skupina. Prve dni oktobra se je vrnil iz Pohorske čete v Ptuj dijak Zvonko Sagadin z nalogo, da na ptujskem terenu osnuje vojaško enoto. Pkrihajajoča zima je aktivistom onemogočila pripraviti v Slovenskih gorah postojanke bodoči četi. Zato so ustanovitev čete preložili na pomlad 1942. leta.

Marca leta 1942 je Franc Osojnik poročal pokrajinskemu komiteju komunistične partije za Štajersko o delu OF in o nemškem nasilju na ptujskem območju. Narodnoosvobodilno gibanje je zamrlo zaradi vdora gestapovcev med aktiviste OF. PK KP je iz zasavskih revirjev poslal na ptujsko območje aktivistko Mimo Kovač – Barčko. Njena naloga je bila, da skupaj s ptujskimi komunisti razširi osvobodilno gibanje in sestavi prvo partizansko skupino v severovzhodni Sloveniji. Po predhodnih pripravah so člani okrožnega komiteja KPS za Ptuj na Osojnikovi domačiji v Desencih ustanovili Ptujski vod. Partizani so ga imenovali slovenskogoriška četa, ljudje pa so mu nadeli ime Lackova četa. Prvi so v četo vstopili bratje Reš iz Vintarovec, Mirko, Vinko in Kostja, ki so se ob velikonočnih praznikih vrnili s prisilnega dela v Kapfenbergu v Avstriji. Kmalu sta

se jim pridružila dijak Zvonko Sagadin iz Ptuja in Alojz Zavec, zidarski delavec iz Krčevine pri Ptuj. Sredi aprila sta se četi priključila še delavca Ivan Petrovič iz Ptuja in Janez Pukšič iz Kicarja. Prvi komandir voda je postal Vinko Reš, naloge političnega komisarja je prevzel Zvonko Sagadin. V juniju in juliju se je četa pomnožila še z Janezom Čehom iz Stanetinc pri Cerkevniku, Francem Osojnikom, kmetom iz Desenc ter s pekovskim pomočnikom Dragom Stojkom iz Mote pri Ljutomeru. Petega avgusta, le tri dni pred tragičnim spopadom, se je v četo vrnil gestapovski agent Franc Knez, kmet iz Renkovec pri Vidmu ob Ščavnici. Z izdajo čete je skušal rešiti sina, ki so ga zaprli gestapovci v Celju. Zadnja sta prišla k četi 7. avgusta 1942 Franc Kramberger, železničarski delavec iz Krčevine, in Jože Lacko, kmet iz Nove vasi pri Ptuj, ki je bil četi v veliko oporo že od ustanovitve. Vse dotlej sta na terenu pridobivala sodelavce za OF in iskala postojanke za četo. Poleg rednih partizanov so se ob posameznih akcijah četi pridružili še brata Ivan in Jože Stanet in iz Grajene, Ivan Kokol iz Gerlinca in Jože Kocbek iz Andrancev, ki je četo vodil pri njenih akcijah v občini Cerkevnik. Tesno je s četo sodeloval ključavničar Franc Rajšp iz Dolica pri Destrniku. Borcem je poprav-

ljal staro orožje, občasno pa jih je spremljal na pohodih. Zaradi izdaje je že junija padel v okupatorjeve roke. To je bila prva žrtev med tistimi, ki so sodelovali s četo. Nemci so ga ustrelili kot talca v Celjskem piskru 23. junija 1942. Ves čas sta borcem pomagali tudi Olga Meglič iz Vičave in sekretarka SKOJ-a za ptujsko okrožje Anica Kaučević. Dom Olge Meglič je bil varno zatočišče partizanom, Olga sama pa jih je večkrat prepeljala s čolnom preko Drave. Pri delu ji je stal ob strani mož Albin.

Orožje in prvi napadi

Aprila so se partizani najprej oskrbeli z orožjem in razstrelivom. Nekaj pušk so dobili pri mlinarju Maksu Ivančiču v Lovrencu na Dravskem polju ter pri kmetu Maksu Papstu v Vitomarcih; le – ta jih je dobil iz bližnjih jugoslovanskih vojaških bunkerjev ob razsulu jugoslovanske vojske. Dve puški in star samokres je četi izročil Ivan Pernek, kočarski sin iz Haloz. Kmet Franc Polanec iz Drobetinec je izročil partizanom vojaško puško, oskrbnik Franc Kaučević iz Ptuja pa pištolo. Strelivo so jim priskrbeli trgovci Vrabl, Alojz Gačnik, Ivan Lah in Drago Zavec. V tem mesecu so imeli borci nekaj političnih nastopov, izvedli pa so tudi nekaj sabotažnih akcij. Med drugim so večkrat za-

menjali kažipote ob cestah, prerezali telefonske žice, sežigali nemške knjige in časopise ter pisali po zidovih gesla OF in prepevali slovenske pesmi. Sredi maja 1942 so zažgali opekarno v Zabjaku in v noči na 25. maj napadli župnišče v Vitomarcih, kjer je bil sedež nemške občine. Ob napadu so uničili nemške dokumente, zaplenili živilske karte in pisalni stroj ter poškodovali dvorano, ki so jo Nemci pripravili za proslavo. Zaplenjene živilske karte so partizani izročili trgovcem Terezi Ciglar iz Rogoznice in Stegarju iz Gerlinca, da bi četo oskrbovala s hrano. Le nekaj dni za tem so borci poskušali zažgati žago in usnjarno pri Lenartu, vendar se jim načrt ni posrečil.

Prve žrtve

V začetku junija je vodstvo skupine prevzel Franc Osojnik, istočasno pa sta zapustila četo Zvonko Sagadin in Ivan Petrovič, da bi v Halozah poiskala nova zatočišča za partizane. Ponoči 7. junija so borci poskušali osvoboditi Franca Rajšpa in njegovo ženo Marijo ter Vincenca Frica iz Dolica, ki so bili zaprti na orožniški postaji v Vintarovcih. Pri napadu na postajo sta bila ubita orožnika Johan Loidl in Leopold Zemljič. Zaprtih sodelavcev pa niso mogli osvoboditi, ker so jih še pred napadom odpeljali v ptujske zapore.

Zaradi nenehnih preiskav se je četa sredi junija umaknila z območja Trnovske vasi, Destrnika, Vitomarc in Cerkevniaka v okolico Juršincev, kjer so si borci poiskali zatočišče pri domačiji Franca Toplaka v Mostju in v Čuševi zidnici v Gradišca-

ku. Še isti mesec so partizani minirali progo ter prerezali telefonske žice med Ptujem in Dornavo. Minirali so tudi most nad železniško progo v Rogoznici, ki pa so ga zaradi slabega razstreliva le nekoliko poškodovali. Julija so želeli likvidirati krajevnega vodjo Heimabunda v Cerkevniku, Alberta Sulterja, ki je bil zagrizen nasprotnik Slovencev. Četa se je pripravljala na tvegan napad na grad Borl. Osvobodila naj bi jetnike iz borskih zaporov, vendar je načrtovan napad zaradi izdaje opustila.

V začetku avgusta so borci Slovenskogoriške čete napadli sedež nemške občine na Polenškaku. Zaplenili so pisalni stroj in živilske karte. Še isto noč so na Polenškaku izvedli rekvizicijo v trgovini. Zaplenili so večjo količino živil, šotorsko platno in radio.

Tabor pri Tešavi

Pozno ponoči 7. avgusta 1942 se je četa utaborila v gozdčku Tešava ob Pesnici (med Pacinjem in Mostjem), odkoder se je v popoldanskih urah premaknila v gozdček Laze. Zgodaj zjutraj 8. avgusta je Franc Knez, ki so ga gestapovci imenovali »Siebner«, poslal ptujskemu gestapu poročilo o četi. V njem je natančno opisal položaj taborišča, številčno stanje in oboroženost čete, k sporočilu pa je priložil tudi skico taborišča.

Nemcem je uspelo četo neopazno obkoliti. Spopad je trajal skoraj dve uri. Življenja so izgubili Franc Kramberger, Alojz Zavec, Vinko in Kostja Reš. Hudo ranjeni Drago Stojko je umrl 9. avgusta v ptujski bolnišnici,

Janeza Pukšiča so ujeli, Janez Čeh in Franc Knez pa sta se predala. Iz boja so se rešili Jože Lacko, Franc Osojnik in Mirko Reš. Mrtve partizane so Nemci prepeljali v Ptuj pred sedež gestapa in šele naslednji večer so jih pokopali v kotu ptujskega pokopališča. Jožeta Lacka so po izdaji ujeli 10. avgusta v Spodnjem Velovlaku. V Ptujskih zaporih so ga gestapovci strahotno mučili. Podlegel je 18. 8. 1942. Franc Osojnik se je zatekel k Alojzu Krambergerju v Dolici, nato pa k Olgi Meglič, odkoder je odšel na Pohorje. Priključil se je Ruški četi. S Pohorja se je nekajkrat vrnil v ptujsko okrožje, da bi znova razpredel niti OF. Tudi on je bil izdan. Nemci so ga prestregli na domačiji Franca Krambergerja v Krčevini pri Vurbergu 29. 12. 1942 in ga ustrelili.

Po tragičnem padcu Slovenskogoriške čete se je na ptujskem območju pričelo strahotno nasilje. Nemci so zapirali sodelavce osvobodilnega gibanja in se znašali nad družinami borcev Lackove čete.

Večino aretiranih sodelavcev čete in osvobodilnega gibanja so Nemci odpeljali v koncentracijska taborišča Mauthausen, Dachau, Ravensbrück, Auschwitz. Enainvajset jih je za vedno ostalo za zidovi taborišča. Kar 45 sodelavcev pa so gestapovci ustrelili kot talce.

Kljub hudemu okupatorjevemu terorju je narodnoosvobodilno gibanje v ptujskem okrožju telo naprej, znova pa je zažarelo v jeseni 1943 leta.

Irena Mavrič

Pogumna dekleta

Ob obletnici nemške ofenzive na Žirovski vrh

Letos mineva 44 let, kar so Nemci v dneh od 2. do 5. avgusta 1943 v Žirovskem vrhu obkolili Gorenjsko brigado, da bi jo uničili. Kljub številnim žrtvam in moralni škodi, ki je prizadela partizane, nemška nakana ni uspela. O teh bojih je zbranih že precej podatkov, pomanjkljivi pa so neposredni podatki o partizankah, borkah, ki so v teh bojih sodelovale, padle ali pa preživele vojno in postale skrbne slovenske matere. Prav njim sem namenil ta sestavek.

Pred prihodom Gorenjske brigade 1. avgusta v Žirovski vrh je na tem območju operativno delovala Žirovska četa Tretjega bataljona Gorenjskega odreda. Ta četa je vse od ustanovitve marca 1943 vzdrževala prek Polhograjskih dolomitov zvezo s partizanskimi enotami na Dolenjskem. Vse od maja 1943 je iz Gorenjske vodila neoborožene borce prostovoljce in mobilizirance, v enote na Dolenjsko. V tistem času je bilo veliko pomanjkanje orožja in oborožitve borcev, ki so vse številneje prihajali v partizanske enote na Gorenjskem. V drugi polovici junija in julija 1943 se je Žirovska četa številčno okrepila in štela okrog 130 borcev, med katerimi je bilo deset partizank prostovoljk.

Ko se je zvedelo, da Nemci pripravljajo ofenzivo in zasedajo položaje okrog Žirovskega vrha, se je 2. avgusta Žirovska četa priključila koloni brigade, ki je v poznih jutranjih urah krenila iz severa Žirovskega vrha proti Dolenjski. Predhodnica kolone se je okrog devete ure dopoldne pri Jerebcovi kmetiji na Golem vrhu v Žirovskem vrhu spopadla z Nemci, ki so že v zgodnjih jutranjih urah zasedali zavzeli položaje ob takratni meji med Nemčijo in Italijo, obdani z žico in mlinskimi polji. Ob prvem spopadu je padlo pet borcev in en Nemec. Med partizani je padel mitraljezec Žirovske čete Ernest Seidler-Iztok. Ob mrtvem možu so Nemci ujeli nemočno Seidlerjevo ženo

Jero-Vero, ki je bila njegov pomočnik pri mitraljezu. Po zajetju so jo Nemci prek begunjskih zaporov odpeljali v koncentracijsko taborišče Rawensbrück. Govorice o njenem pogumu in upornosti, ki ju je takrat pokazala ob mučenju v begunjskih zaporih, so takrat odmevali po vsej Gorenjski.

Brigada se je po tem spopadu umikala nazaj proti severu Žirovskega vrha in se v noči od 2. na 3. avgust poskušala umakniti brez boja iz obroča prek potoka Brebovnice in ceste v Bukov vrh. Varen prehod je uspel le delu kolone, ko je prišlo do spopada z Nemci in se je moral drugi del kolone umakniti nazaj v Žirovski vrh. Precej borcev se je zaradi spopada v noči razpršilo v manjše skupine, kar je z nastankom dne za prenekatere partizane postalo usodno, da so padli ali bili ujeti. Najtežje je bilo tistim, ki so bili neoboroženi in so Nemci z njimi neusmišljeno obračunali. Sadistično so ravnali s partizani ranjenci in vse postrelili. To je bilo usodno tudi za dve partizanki Gorenjske brigade, ki sta ta dan padli, za Vilmo Cencič-Sašo in Ljudmilo Benedik-Olgo.

O Vilmi Cencič-Saši, Pogorelčevi iz Selc v Selški dolini, ste lahko nedavno brali v TV-15. Ljudmila Benedik-Olga, Kmetova z Javornika pod Joštom, občina Kranj, pa je bila rojena 17. januarja 1918 v Javorniku 8. V patizane je odšla marca 1943. Bila je tekstilna delavka, pozneje pa upravniška planinskega doma na Kofcah nad Tržičem. Ko je bil ta požgan, se je vrnila domov in odšla v partizane. Po do sedaj zbranih podatkih naj bi padla pri hiši Valentina Ušeničnika v Kladju 1 v Žirovskem vrhu. Njene posmrtno ostanke so po vojni prenesli v skupni grob padlih partizanov na Trebiji.

V dneh ofenzive so Nemci v Žirovskem vrhu ujeli naslednje partizanke: Brigito Okrupo-Ljubiničo. Hribarjevo iz Medvod, sestra Ljudmilo Berce-Ireno in Marijo Berce-Vido, doma iz Dašenj, Češnjica pri Železnikih, Justino Lampič-Katro iz Podnarta na Gorenjskem, Julko Ločniškar, Pirčevo iz Ladje pri Medvodah, Ano Rupar-Ančko iz zaselka Fojke, Ožbolt nad Škofjo Loko in Leopoldino Stiglic, Tonkovcova iz Škofje Loke. Ujete partizanke so Nemci odpeljali v begunjske zapore, jih zaslivali in mučili. Po selekciji so stare partizanke in skojevke odpeljali v koncentracijski taborišči Rawensbrück in Auschwitz, druge pa v delovna taborišča v Nemčijo.

Borci Gorenjske brigade, ki se niso uspeli izviti iz obroča čez Brebovnico v Bukov vrh, so se 3. avgusta zbrali v Zabrezniku Žirovskega vrha, od koder so se 4. avgusta 1943 tik pred svitanjem prebili iz obroča na Selu pri Zireh. Umaknili so se prek zaselka Dovec in Mrzlega vrha na italijansko

Vilma Cencič-Saša

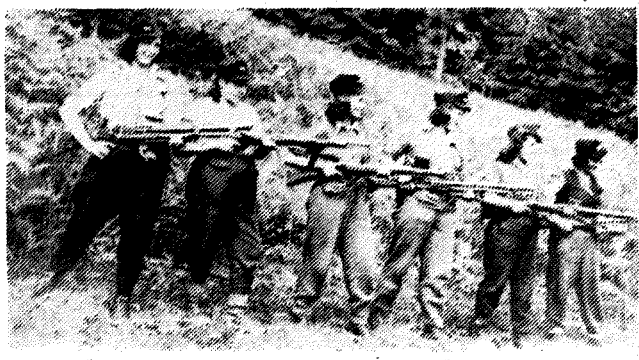
Ljudmila Benedik-Olga

stran Vrsnik. Preboj sta vodila Albin Drolc-Krtina, komandant drugega bataljona in Oto Vrhunec-Blaž Ostrovrhar, komandant tretjega bataljona brigade.

Nemško zasedo pri preboju je pregnalo enajst bomb, med katerimi so bili ugotovljeni: Vinko Zontar-Aleksanrov, Janez Jamnik-Zane, Janez Mrak-Jurče, Lovro Korošec-Branko, Franc Habjan-Metod, Valentin Sturm-Lenin, Franc Zontar-

Angelca Knaflič (levo) in najmlajša partizanka Gorenjske brigade Ivanka Langerholc-Branka. Fotografirani oktobra 1943 v Davči.

Borke Žirovske čete z leve: Leopoldina Štiglic-Aljoša, Ana Rupar-Ančka, Brigita Okrupa-Ljubiniča, Francka Rev-Mimi, Marija Franko-Maruša in Jera Seidler-Vera. Fotografirane zadnje dni junija 1943 v Žirovskem vrhu.

Svoboda in Rudi Berčič. Pri preboju sta bombaše podprla mitraljezca Tadeusz Szadewski-Tomo, po narodnosti Poljak (poljski narodni heroj) in Peter Krajnik-Zino, Jurcov iz Godešiča pri Škofii Loki. V tem preboju so življenje izgubili Janez Jamnik-Zane, Janez Mrak-Jurče in Valentin Sturm-Lenin.

Pri tem preboju so sodelovale naslednje borke Gorenjske brigade: Mara Bertonec-Cveta, Fajfarjeva iz Predtrga v Radovljici, Francka Berce-Vida, Mla-karjeva iz Radovljice, Kristina Resman-Sava, Boltova iz Kroke, Ivanka Knific-Irena, Grilova iz Goričan pri Medvodah, Angelca Mihelič-Marija iz Podbrezja na Gorenjskem, Francka Brejc-Sonja Kocjanova iz Njivic pri Besnici, Angelca Knaflič z Bleda in najmlajša Ivanka Langerholc-Branka (roj. 1926), Lovrčeva iz Binklja v Škofji Loki. Od imenovanih partizank vojne ni preživela Angelca Knaflič z Bleda, ki je padla tik pred osvoboditvijo v zadnji nemški ofenzivi 21. marca 1945 v Selški dolini.

Na ta sestavek o borkah-partizankah, ki morda ni popoln, sprejemam pripombe in pojasnila na naslov Janko Mrovlje, 62000 Maribor Aškerčeva ulica 24.

Kovinotehna Celje

Odločilni koraki h kupcu

Ko se je v drugi polovici julija zbrala v samem središču mesta ob Savinji manjša skupina ljudi in so se začeli ustavljati tudi mimoidoči, je celjska Kovinotehna znova naredila korak naprej, korak h kupcu, potrošniku: izročila mu je prenovljeno trgovino Železninar, prodajalno s tehničnim blagom, kjer je moč najti pravzaprav vse.

Trgovina, ki jo dobro poznajo ljudje v celjski regiji, zlasti še tisti, ki grade, ni mogla več slediti zahtevam časa. Posla se je, z veliko zagnanosti, lotila Kovinotehna, pri tem pa ji je že v začetku bilo jasno, da mora lokal obdržati vse ti-

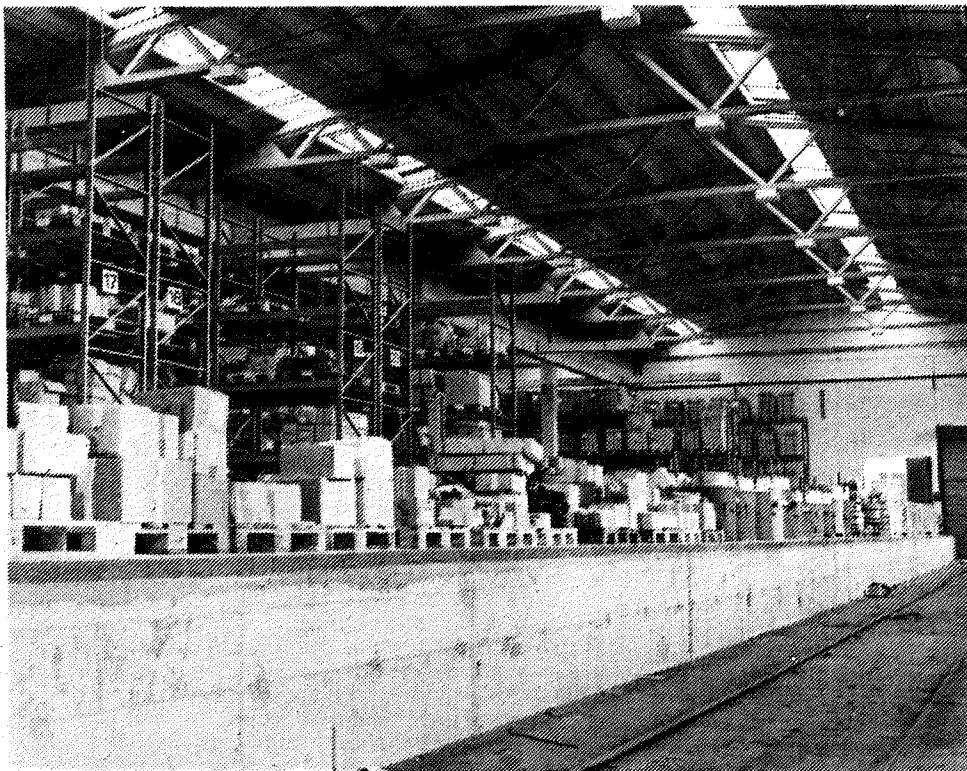
ochranitev dediščine. Tako se danes Železninar lahko pohvali z avtentičnim okoljem izpred stotih let.

Prenova je seveda zanimiva tudi s strokovne strani. Odkrili so namreč, da je bila na tem mestu samostan in da sedanja stavba stoji na temeljih iz 16. stoletja, pri restavraciji pa so našli tudi na čudovite obokane kleti, kjer je zdaj novo gostišče Madrugada.

Novi prostori Železninarja so bogatejši za še nekaj kvadratnih metrov, stara oprema pa je v celoti ohranjena in seveda prenovljena in po svoje predstavlja pomembno zanimi-

všeč. Če k nanovo položenim predalčkom in stoletnim pultom dodamo še prijaznost in strokovnost prodajalcev, smo pravzaprav že rekli skoraj vse.

Železninar je že od nekdaj slovel kot dobro založena trgovina, vendar je izbor v novem sijaju še bogatejši. Tradicionalni program so sicer zadržali, opustili pa so črno in barvno metalurgijo. Sprehod po razkošno osvetljeni trgovini obiskovalcu pove, da ga Kovinotehna ni pustila na cedilu. Na voljo imate vse vrste drobnega orodja, štedilnikov na trdo gorivo, bogato izbiro koles, gospodinjskih aparatov in različnih go-

Moderno visokoregalno skladišče Kovinotehne na Hudinji

Pri Železninarju so hkrati tudi poskrbeli, da bi se zanamcem ohranila bogata zgodovina trgovstva v mestu ob Savinji. Zbrali so poslovne knjige nekdanjega predvojnega trgovca Rakuša, pa tudi nekaj starih predmetov, povezanih s to dejavnostjo in vse skupaj razstavili. Zapisati velja, da je lahko trgovec Rakuš postregel že leta 1920 kupcem s silno bogatim izborom blaga, ki ga menda tudi današnja ponudba ne presega. V katalogih je zapisano, da je menda imel na voljo 23 različnih jedilnih priborov, gugalno kad, 13 vrst samokolnic, med njimi tudi samokolnico tipa Celje, 9 vrst vodnih črpalk in še veliko drugega.

V trgovini, kjer po tradiciji prodajajo žeblice, vijake in podobno in ki gotovo sodi med reprezentančne lokale te vrste, vam bodo zapupali, da so jim, poleg Kovinotehne, pri prenovi pomagali arh. Danilo Sajevic, inž. Stane Ravnak, konservatorica prof. Beri Primc z zavoda za spomeniško varstvo v Celju in da je imel gradbene posle v rokah celjski Remont, staro pohištvo pa obnavljalo Pohištvo Celje. Nove dopolnitve so zaslug s šentjurskega Alposa, pozd Leskošek pa je opravil steklarska dela, sodelovalo pa je še lepo število celjskih obrtnikov.

Skromen kulturni spored(!), ki je pospremil novo (staro) trgovino na pot do kupcev, je bil bržkone, vsaj tako upajo pri Železninarju in v Kovinotehni, prvi korak do zadovoljstva.

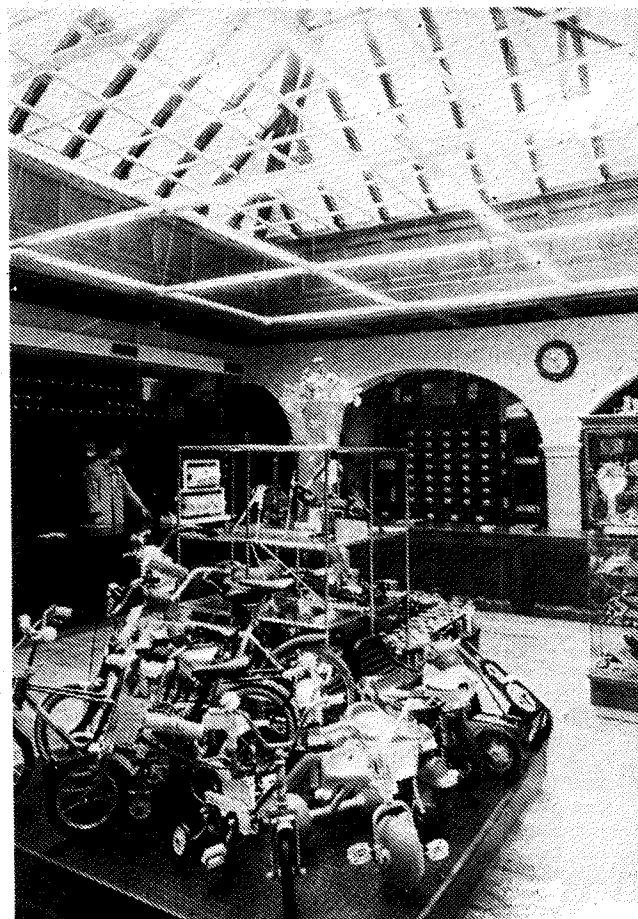
Kovinotehna, delovna organizacija s trgovino na drobno in debelo, z zelo razvito zunanjo trgovino in inženiringom, se že vrsto let trudi, da bi kar najbolj izpolnila svoje poslanstvo. Semkaj seveda sodi tudi prenova Železninarja v Celju.

Danes se Kovinotehna, ki je že zdavnaj prerastla ne le celjske, pač pa tudi slovenske meje, uvršča med največje jugoslovanske trgovske delovne organizacije s tehničnim bla-

gom, saj trguje s približno 6.000 kupci, 3.000 dobavitelji in 100.000 proizvodi; predvsem s proizvodi črne in barvne metalurgije, instalacijami, kovinsko finalnimi proizvodi, gradbenim materialom, kemičnimi proizvodi, široko potrošnjo in še čim.

Kovinotehna se vključuje v reprodukcijske procese na osnovah, ki jih zahteva sodobno trženje. To pa omogoča le zaokrožena ponudba, primerna delitev

vino, pri čemer bo treba zagotoviti kompleksno ponudbo in utrditi poslovne odnose z industrijo. Glede zunanje trgovine je treba zapisati, da je Kovinotehna vnesla v svoje razvojne načrte sodelovanje z industrijo, s katero bi pospeševala predvsem izvoz in investicijska dela v tujini. Že sedaj Kovinotehna nenehno povečuje svojo predstavniško mrežo in mešana podjetja v tujini, doma pa širi program zastopstev tujih podjetij.

Na svoj račun lahko v Železninarju pridejo tudi najmlajši: težko se je odločiti med številnimi kolesci!

dela in hitrejši prodor na domačem in vse bolj tudi tujem tržišču. Celjski velikan oskrbuje s svojim blagom dobršen del slovenske in tudi jugoslovanske industrije, podobno pa je z maloprodajo, gradbeno operativno in obrtjo.

V Kovinotehni se povsem zavedajo, da bo treba maloprodajo še izboljšati in hkrati optimalno razviti inženiring in zunanjo trgo-

Kovinotehna je prejela za uspešno sodelovanje in povezovanje s pomembnimi trgovskimi in proizvodnimi delovnimi organizacijami vrsto priznanj in plaket v Jugoslaviji in tujini. Najbolj so ponosni na mednarodno odlikovanje Zlati Merkur, ki so ga prejeli za razvoj industrije in mednarodno sodelovanje.

Milenko Strašek

V starem stilu obnovljena zunanost Kovinotehnine trgovine.

ste značilnosti, tako zunaj kot v notranjosti, ki jih je imel kot ena najstarejših trgovin v mestu, saj segajo njeni začetki tja v leto 1810. Kovinotehni se je po srečilo, da je zlika staro z novim, z dobršno mero posluha za

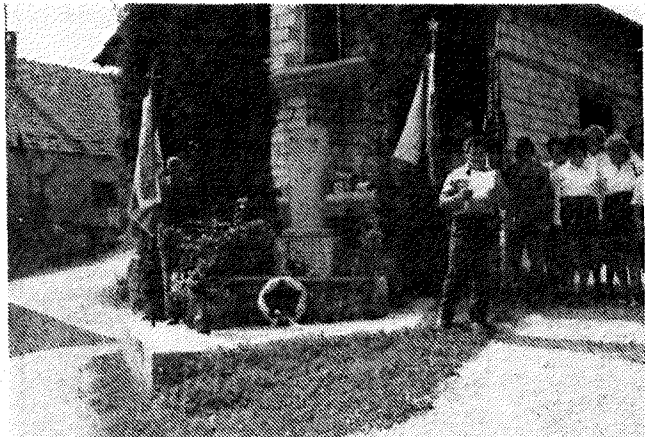
vost, kar daje trgovini še poseben čar. Hkrati je Kovinotehna s tem dejanjem pripomogla k revitalizaciji starega mestnega jedra in dokazala, da se da tudi iz starega marsikaj narediti, še posebej, ker je to ljudem

spodinskih predmetov. Močno je razširjena ponudba kristala, porcelana, keramike, pa tudi uvožene posode, pozlačenega jedilnega pribora, ročno izdelanih miniaturnih izdelkov in še bi lahko naštevati.

Porcelan, jedilni pribor, kristal, paša za oči gospodinje in nova, razširjena ponudba Železninarja

Hrastnik nad Moravčami:

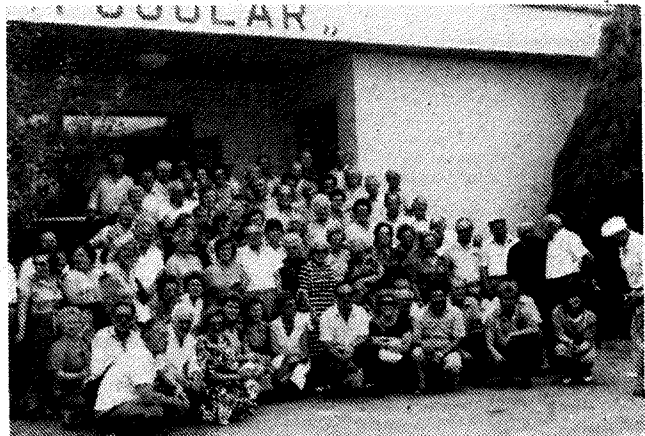
Ob obletnici
požiga partizanske vasice

Krajevna organizacija ZB in DPO krajevnosti Moravče je to poletje proslavila 45-letnico okupatorjevega zločina nad nedolžnim prebivalstvom Hrastnika nad Moravčami. Številnim udeležencem je spregovoril predsednik borčevske organizacije Moravč Franc Lebar, slavnostni govornik pa je tudi bil Miran Cerar, predsednik KK SZDL Moravče (na sliki). K proslavi sta spadala tudi bogat kulturni program (pela sta mešani pevski zbor Društva upokojencev, in moški pevski zbor KUD Tine Kos iz Moravč, recitala pa skupina recitatorjev) in družabno srečanje borcev, mladine in vaščanov.

Alojz Gostič iz Moravč je še živa priča tragičnim dogajanjem izpred 45 let. V nezastraženo vas so 20. julija 1942 prišli Nemci in se lotili izseljevanja vseh, ki so jih takrat našli doma. Odganjali so jih v taborišča pri Nürnbergu in Münchnu; devet vaščanov pa so zverinsko zažgali v skednju (Vrbanov pod). Zažgali so tudi dvanajst domačij, v spomin tragičnim dogodkom pa je občinski odbor ZZB po vojni sredi vasi postavil lep spomenik.

Besedilo in posnetek: Jože Novak

Piran:

Upokojenci obiskali Ronke
in Doberdob

Občina Ronke (Ronchi) iz Furlanije je pobratena z dvema občinama v Sloveniji: z Metliko, (na območju katere je bila med vojno ustanovljena italijanska brigada NOV »Fontano«, v kateri je bilo tudi veliko število borcev iz območja Ronk in Tržiča (Monfalcone) in s Piranom, s katerim že več let uspešno sodeluje na vseh področjih.

Tudi med upokojenci piranske in ronške občine obstajajo že kar tradicionalno dobri odnosi. Poleg stikov, ki jih imajo predstavniki obeh društev upokojencev in raznih športnih tekmovanj, se vsako leto izmenično med seboj obiskujejo tudi večje skupine upokojencev. Letos so bili gostitelji upokojenci iz Ronk.

Uradni del sprejema je bil v sejni dvorani na občini v Ronkah. Na sprejemu so bili poleg predstavnikov upokojencev tudi predstavniki lokalnih oblasti na čelu z županom. Ravno tako so sprejemu prisostvovali predstavniki SO Piran na čelu s pod-

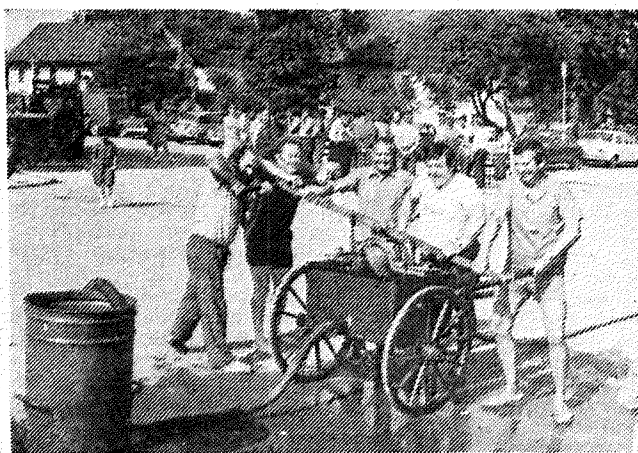
predsednikom občinske skupščine.

Po medsebojnih formalnih pozdravih predstavnikov obeh občin in predstavnikov obeh upokojenskih organizacij ter po izmenjavi daril so gostitelji povabili svoje goste na ogled raznih krajev v Furlaniji, vse tja do Čedadada in nazaj grede tudi Doberdoba.

V Doberdobu so najprej položili venec na spomenik padlim borcem. Pred spomenikom je goste pozdravil v slovenščini in italijanščini župan Doberdoba. Sledil je ogled Doberdoba in skupna zakuska.

Pozno zvečer so se gostje poslovili od svojih gostoljubnih gostiteljev v Ronkah, kjer so se po vrnitvi iz Doberdoba skupaj udeležili »Feste Agosto Ronchese«.

Žarko Žbogar

Cerklje:

Nov gasilski dom

V začetku julija so v Cerkljah na Gorenjskem priredili pravo ljudsko slavo, saj so ob 95-letnici domačega gasilskega društva odprli vrata prenovljenega in dozidanega gasilskega doma. Domačini so za uresničitev svojega načrta prispevali več kot deset tisoč prostovoljnih delovnih ur.

Govorniki na slovesnosti so opozorili na pomen varnosti krajanov v širšem pomenu in še posebej na požarno varnost.

Zaslužni gasilci so prejeli republiška priznanja, dom pa je izročil njegovemu namenu najstarejši cerkljanski gasilec Miha Stenovec. Na paradi, ki je sledila, se je zvrstila cela vrsta predstavnikov več kot dvajsetih bližnjih in bolj oddaljenih gasilskih društev, ni manjkalo godbe in prijetnega srečevanja krajanov.

Jože Kuhar

Trnje:

Deset let že stoji
spominska plošča

Leta 1977 so jo postavili (ob prvem krajevnem prazniku) na Hancovi hiši, kjer je bila med NOB partizanska tehnika, zlasti v letih 1944 in 1945 pa je bila varno zatočišče in počivališče za utrjene partizane. Hancova hiša je bila tudi tesno povezana z

imenom prekmurskega rojaka, narodnega heroja Štefana Kovčaka-Marka.

S tem kratkim zapisom in fotografijo spominjamo na desetletnico postavitve plošče in seveda – na krajevni praznik KS Črenšovci.

J. Ž.

Kamenščica:

Odkrili spominsko obeležje
pri nekdanjem gozdiču

Letos proslavljamo petinštiridesetletnico vstaje in enako obletnico zbora aktivistov OF Prekmurja. Ob gramozni jami na Kamenščici (pri Trnju) so v spomin na ta dogodek odkrili spominsko obeležje.

Na mestu, kjer je nekoč

stal gozdiček (danes ga ni več), so postavili tri stebre kot simbolični spomin na slavne dni, o teh pa govori tudi besedilo na spominski plošči.

Ob otvoritvi je zbranim spregovoril nekdanji udele-

ženec zgodovinskega sestanka na Kamenščici – Kolman Cigut. Zbrali so se tudi borci Prve prekmurske čete in aktivisti OF za Prekmurje. Dober kulturnoumetniški pro-

gram so ob tej priložnosti prispevali člani KUD iz Črenšovca, osnovnošolci ter mešani pevski zbor Tone Plej iz Črenšovca.

Jože Žerdin

Ilirska Bistrica:

Med gasilci tudi ženske

V ilirskobistriški delovni organizaciji Lesonit je Občinska gasilska zveza priredila občinsko tekmovanje gasilskih društev in industrijskih gasilskih društev. Na tem zanimivem tekmovanju so z ramo ob rami moških tekmovalcev sodelovale

tudi ženske iz tovarne Plame iz Podgrada (na sliki). Dosegle so celo prvo mesto, pri tem pa pokazale izredno znanje in spretnost. Dekleta iz Plame bodo tekmovala na območnem tekmovanju.

Besedilo in posnetek: P. Nikolić

Dekliški PZ kmalu na
samostojnem koncertu

Pri glasbeni šoli v Ilirski Bistrici so ustanovili komorni dekliški pevski zbor že pred dvema letoma. Zbralo se je dvajset deklet, ki so že večkrat v tem času »interno« nastopala, širše občinstvo pa so navdušila na prireditvi Naša pomlad. Zdaj pridno pilijo program in se pripravljajo na prvi samostojni javni koncert.

Besedilo in foto: Petar Nikolić

Snežnik

Štiristo pohodnikov na vrhu

Letos so se prijatelji Snežnika že devetnajstič zapored zbrali na dan vstaje slovenskega naroda na 1796 m visokem Snežniku. Štiristo pohodnikov se je zbralo na vrhu te lepe gore, kjer so jih pozdravili predstavniki borcev in družbenopolitičnih

organizacij, pa tudi planinska beseda ni izostala, saj je bilo Planinsko društvo Snežnik iz Ilirske Bistrice soorganizator pohoda, poleg tega pa slavi letos 80-letnico obstoja in uspešnega gornštva.

Besedilo: Vojko Čeligoj
Foto: Zdravko Debevc

NAGRADNA KRIŽANKA

Nagradni razpis

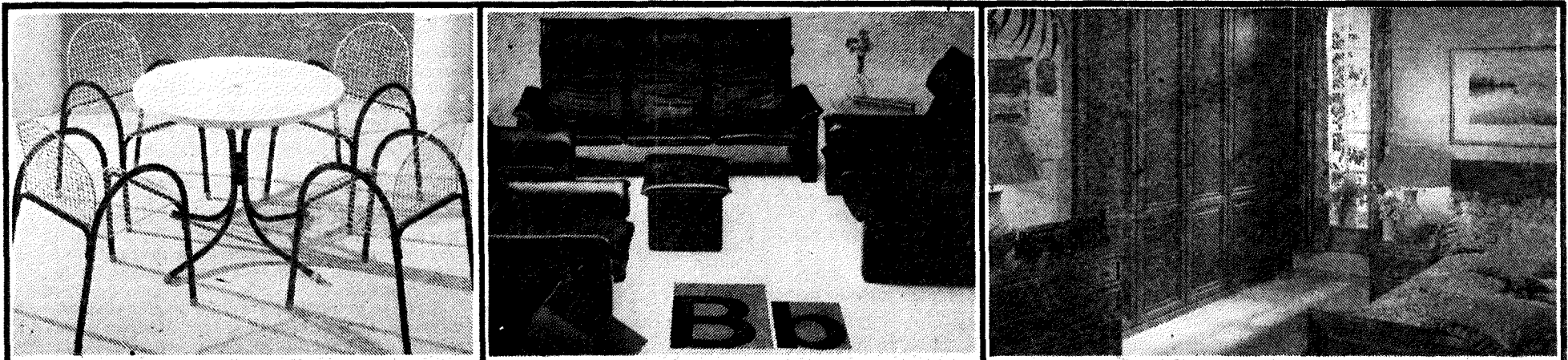
Tokrat se boste z reševanjem križanke seznanili z delom programa novogoriškega Mebla. Rešitve pošljite do srede, 9. septembra 1987 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite MEBLO. Pet reševalcev čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

NAGRADNI KUPON

Ime: _____

Primek: _____

Naslov: _____

	BRIGITTE BARDOT	▽	▽	POD-LISTKAR	EDIPOV OČE V GR. MIT.	PESNIK ŽALO-STINK	KRAPINA	ZIMSKO OBLAČILO	BOSENSKI PESNIK (JOSIP)	LUKNJAČ	SIMO MATAVULJ	▽	▽	PALEŽ SMOD	KRAŠKA PLANOTA NAD VIPAVO	NAVDU-SENJE ZA IDEALE	MOTNA TEKOCINA
	ŽAROMET										POET						
	NEURESNIČ-LJIVOST										VOJSKA						
	ČRN RISARSKI MATERIAL						EGIPČAN. BOG OBJAVA V TISKU				HAMPTON VRSTA ZDRAV-LJENJA						
	SOVJET. SAHIST (JIVO)				PREBIV. GOLICE NALEZLJ. BOLEZEN							PEVKA BAEZ NESMI-SELNOST					
	SPLETKA								FR. PLEM. STOPNJA	M. IME (FRIDOLIN)				POŽE-LENJE RAZPRE-DELNICA			
	AVTOR VINKO KORENT	NEVARNO STANJE	IZKLOP NIZJI GORSKI SVET							KIS						RIM. ŠTIRI DALMATIN. REKA	
	DEL STATEV					ORIENT. DOMAČE SUKNO				ROMAN H. HABEJA ČRN PTIČ							
	MANJŠI HRIB					PODOBA						RITUAL					
	GLAS OB PRELOMU					ORGAN VOHA	SPREMLJE-VALEC EROSA ESTONEC					IT. FILM. IGRALEC LUKA V MO-ZAMBIKU					
	NIANSA								VEDE-ŽEVALKA RUSKO Ž. IME							GOVEJI MLADIČ	EDINA HCI
	ŽUPANČIČ OTON				ENOTA EL. UPOR-NOSTI	PLEVEL JAP. POLI-TIK HIROBUMI				STOKANJE SLADKO-VODNA RIBA							
	SEBIČ-NEŽ							DELON ZVEZDO-SLOVEC						ŽID LIT. ZGODO-VINARKA BORSNIK			
	ROŽENINA NA KONCU PRSTOV					SLOVAN. BOGINJA PLOD-NOSTI	CITRO-ENOV AVTO				EVROP. JEZIKOVNA SKUPINA						
	SL. KRAJ OB DRAVI						KRAJ PRI GROSUP-LJEM PTICA				STARO-JUDOVSKI KRALJ					ČARLI NOVAK SNOV ZA NETENJE	
	SIMON JENKO				ZLITINA ZA OKRASKE	NAŠ POLOTOK LEŠENO PIHALO					IZRAZ ŽALOSTI	ODICA VOLOVSKA ANTILOPA					
	OKRASITEV TELESA Z VREZOVA-NJEM SLIK												ODMEV TOK, TULEC				
	MIRA FURLAN	GRŠKA BOGINJA ZARJE	TERME PRI PADOVI DLAKA POD NOSOM							KRAJ PRI DOMŽALAH	SOL OLJNE KISLINE KRAJ PRI OPATJI					IRSKI BRINOVEC	SLAVILNA LIRSKA PESEM
	▷						INDICI-RANO ZNAMENJE									ČELNI JAREM KAREL DESTOVNIK	
	▷						ANGL. PO-MORŠČAK (JAMES)					ATOMSKO JEDRO					
	NORDIJ. NAZIV ZA SMUČI					MEBLO NOVA GORICA	ZADETEK DVEH ŠTEVILK				MIT. USTA-NOVITE-LJICA KAR-TAGINE						

Srečanje s pripadniki naše armade

Občinski odbor ZZB NOV Domžale je skupaj z OK SZDL in OK ZSMS Domžale organiziral srečanje osnovnošolcev s pripadniki naše armade.

Nagrajeni so bili najboljši učenci, ki so sodelovali v KVIZ oddaji, ki so napisali najboljše spise in ki so ustvarili najboljše likovna dela. Seveda vse na temo NOB. V občini je skupaj deset osnovnih šol. Iz vsake šole se je izleta udeležilo po 10 učencev z mentorico.

To je že tretje naše srečanje s pripadniki JLA. Prvo leto smo bili pri letalski in pehotni enoti v Pulju, nato v Reki in letos v Delnicah. Kako smo se imeli, nam je iz vsake osnovne šole napisala o dvodnevem izletu učenka, mlada novinarka. Tokrat je bila v tem najboljša Nina Zelenjak, učenka 7. razreda osnovne šole Šlandrove brigade v Domžalah.

Predsednik Obč. odb. ZZB NOV Domžale: Alfonz Avbelj

Okusila sem mornarske palačinke

Imam vse? Mi še kaj manjka? Spet sem pogledala v torbo, za hip obstala, potem pa zdirjala po stopnicah. Z lahkotnimi koraki sem stopala proti igrišču, ko zaslišim za sabo Mojčin glas. Pomahala sem ji, stekla je proti meni in veselo sva se zasmeli. Seveda, kako pa ne bi bili veseli, ko greva, pa na dvodnevni izlet na Reko!

S pričakovanjem v očeh sva stopali proti železniški postaji, kjer je že čakal motorni vlak Mercedes.

Vstopili sva in tovarišica nama je poiskala sedeža. Stopali sva iz vagona v vagon in videvali same znane obraze. Vsi so se smejali in veselo klepetali.

Zasidrali sva se v sedeže v začetku vagona. Spet sva se smejali. Vlak je spjel.

Nato sva dobili še dva sopotnika. Bila sta bolj tihe narave, a smo se nekje na sredi poti le začeli pogovarjati. Zapanost je že povsem izgnila. V vagonu je postajalo vse živahnejše. Spletala so se nova poznanstva in na Reki smo bili hitreje kot sem si mislila.

Izstopili smo. Oči so nam radovedno begale naokrog. Pogledala sem na uro: deset in 30 minut. Tri ure vožnje. Hitro je minilo. Poiskala sem Mojco in skupaj z drugimi sva odšli do pristanišča. Stopali smo ob morju, čisto blizu in mimo prečudovitih stavb in kar pozabila sem, da sem tu s tovarišico in v okviru šole.

Nato smo zagledali prečudovito šolsko jadrnico Jadran. Šli smo si jo ogledat in ob vstopu smo si morali očistiti čevlje.

Razgledovali smo se po ladji, ki jo je treba vsakodnevno čistiti in negovati, da ostane takšna, kot je.

Mornarji so opravljali različna dela; eden je barval, drugi čistil, tretji spet pregledoval, če je vse v redu.

Najlepše pa je bilo v kuhinji. S krova se je videlo naravnost vanjo. Pogledala sem navzdol in se glasno zasmejala. Kuhar me je pogle-

dal. Pozdravila sem ga. Nato sva se še nekaj pogovarjala, potem pa me je vprašal, če hočem palačinko. Smeje sem prikimala in res mi jo je dal. No, pa sem se jaz pokusila »mornarske« palačinke.

Zahvalila sem se in se poslovlila. To ladjo smo si le ogledali, vozili pa smo se z drugo. Zadnji je izstopil general in mornarji so ga pozdravili.

Ob pomolu je bila zasidrana tudi ladja Marin Držić, v katero smo se vkrcali.

Vožnja mi je bila zelo všeč. Ob prijetni glasbi, polno je-

Jaz bi se še kar vozila, a treba je bilo iztopiti. Prispeli smo v Crikvenico. Iz krcali smo se. Kolona otrok s torbami in nasmeški na ustih se je vlekla do hotela Istra. Je zelo lep hotel.

Ko smo uredili vse potrebno, smo odšli na večerjo. Po večerji smo še malo pokleptali, potem pa so nas razvrstili v sobe in nam povedali številke sob.

Bila sem v sobi skupaj z Mojco, Petro in Aleksandro. Že ob vstopu v sobo, ki je bila enkratna, saj je bil hotel še čisto nov, smo sklenile, tako za hec, da ostanemo kar tu.

Iz kovčkov smo zložile stvari in si malo ogledale ho-

trkovati v veliki jedilnici, kjer so ti vse lepo postregli.

Po zajtrku smo se odpeljali z avtobusi do Delnic, kjer so nas v vojašnici vojaki prijazno sprejeli.

Tam smo si ogledali orožje, učilnice in konje. Zanimiva so imena, ki jih imajo ti: Amor, Micko, Frčo, Jastreb in podobna. Na kosilo smo šli v Dom JLA. Pričarali so nam pravo vojaško razpoloženje. Vojaki so nam igrali, jedli smo pravo vojaško hrano.

Zvedeli smo tudi nekaj o Delnicah. Imajo precej visok standard, nove šole, ambulante, ukvarjajo se predvsem z lesno industrijo in poljedelstvom (semenski krompir). Imajo bogato zgodovino, predvsem iz časov NOB. Na tem območju se pohvalijo s sedmimi narodnimi heroji.

Težko smo se poslovili, saj smo vedeli, da nas bo avtobus peljal do Reke, od tam pa bomo šli z vlakom nazaj domov.

Ko smo prispeli na Reko, smo imeli še malo časa do odhoda, zato smo šli še malo naokrog.

Z Mojco sva najprej kupili razglednice in jih oddali, potem pa sva zavili na sladoled in k stojnicam, kjer sva kupili razne drobnarije. Čas nas je že priganjal, zato sva se vrnili na vlak. Se zadnjikrat sem se ozrla naokrog po deževni Reki, potem pa je vlak veselo zapiskal in odpeljal smo se proti Ljubljani.

V vlaklu smo se vsi zaspali, zlekli po sedežih in premišljevali o teh dogodkih. Kar ostali bi še tam. Pot do doma je hitro minila. Vlak se je ustavil. Izstopili smo. Zagledala sem domače bloke in trgovine. Saj je doma res najlepše, a na tak izlet bi še šla. Nikoli ga ne bom pozabila.

Iz misli me zdrami Mojca. Zavijeva v slaščiarno na sladoled.

Potem pa kot popotnika stopava proti domu. Oči so nama prijetno utrujene. Zagledava Mojčine starše. Veselo jima hitiva pripovedovati o vsem. Bilo je res lepo in nepozabno!

NINA ZELENJAK, 7. c.
Osnovna šola Šlandrove brigade, Domžale

Učenci si ogledujejo Kvarnerski zaliv na poti od Reke do Crikvenice

dače in pijače smo pluli po Kvarnerskem zalivu. Tudi vreme nam je bilo naklonjeno. Sijalo je sonce.

Po približno dveh urah in pol smo prispeli do turističnega naselja Uvala Scott, kjer smo imeli kosilo. Po kosilu smo se še malo razgledali naokrog. Turisti so se kopali in vozili s čolni.

Spet smo se vkrcali v našo ladjico in nadaljevali vožnjo do Crikvenice. Sonce je medtem pojenjalo pripekati in postalo je hladnejše, a vzdušje je bilo še vedno tako prijetno.

Z Mojco sva si poiskali prijeten prostorček na ladji, si vzeli cocacolo, poslušali glasbo in strmeli v valove. Bilo je prečudovito. Bili sva daleč od vsakdanjega, daleč od vseh dolžnosti...

tel. Res je »super«. Ko smo hodile po stopnicah, pokritih s preprogo, je Petra začela peti melodijo iz Dinastije. Res smo imele pravo razkošje!

Ogledale smo si klubsko sobo in telovadnico, kjer smo preizkusile vsa orodja. Tudi telefonirale smo. Babi ci sem navdušeno pripovedovala o vsem.

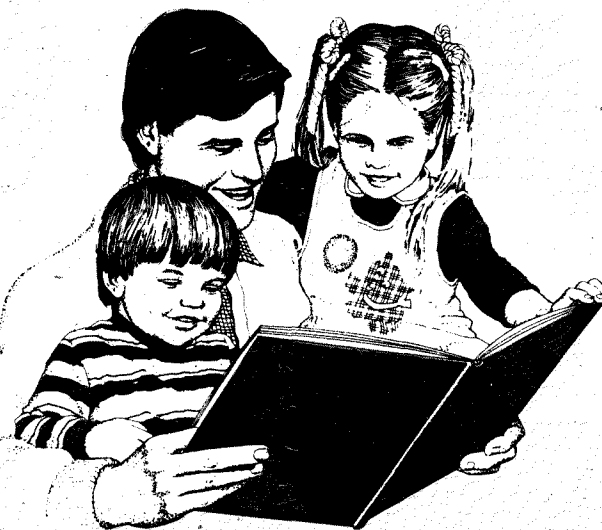
Hotele smo na sprehod po mestu, a je zunaj začelo deževati, zato smo ostale v sobi. Prišla sta še Sašo in Marko. Kartali smo ter si pripovedovali vice od enih ponoči. Potem nas je le premagal spatec in spravile smo se v postelje.

Zjutraj nas je zbudil telefon. Oblekle smo se in odšle na zajtrk. Bilo je prijetno zaj-

sploh ne vedemo pošteno.

Pri vsem tem premišljanju sem prišla do odgovora, kaj mi pomenijo starši: Mislim, da so neprecenljivo zlato, ki ga je vredno ceniti. To bom tudi poskušala in upam, da svoje starše znam in jih bom znala spoštovati.

SIMONA ROBLEK, 7. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Starši – tako in drugače

Naši dopisniki iz Preddvora so razmišljali o svojih starših in nam poslali dva spisa s popolnoma nasprotujočo si vsebino. Preberite, ob njih premislite in nam morda napišite še svoje mnenje.

Staršem je treba zaupati

Kot večina mojih vrstnikov tudi jaz živim pri svojih starših. Zame lepo skrbita in me ljubita. Svoji mami veliko zaupam. Na primer kaj se mi je danes zgodilo, ali pa, kaj mi je rekel ta ali oni... Komu naj bi zaupala, če ne svoji mami. Ona me vendar najbolje pozna in mi bo lahko odgovorila še na tako zapleteno vprašanje. Mar naj bi sama reševala probleme, ki me tarejo? Ne. Najpreprostejšo rešitev vidim v starših.

Zal pa vsi otroci nimajo tako razumevajočih staršev kot so moji. Nekateri so celo brez njih ali pa so daleč, daleč proč. Ker je v bližini naše šole vzgojni zavod, se vsak dan srečujem s temi učenci. Verjemite mi, da so nekam čudaški. Vsaj meni se tako zdi. Res je, da jih vzgojitelji ce ljubeče negujejo, vendar jim materinske ljubezni ne

morejo nadomestiti. Svoje probleme rešujejo s prijatelji. Toda večkrat so taki pogovori pomanjkljivi. Učenci brez staršev so včasih videti nekoliko zamorjeni. Zato se mi zde tako čudaški. Nekotranji glas mi pravi: »Postavi se v njegovo «kožo» pa boš videla, kakšno je njihovo življenje. Ti se tega ne zavedaš, ker imaš starše, ki te razumejo in zate vse storijo. Oni tega ne poznajo.« Zbode me pri srcu, če samo pomislim, da bi bila nekje daleč proč od staršev. Bi bila sama mogoče kaj drugačna? Tudi jaz bi se drugim zdela čudaška. Res je! Brez ljubečih staršev si življenja ne morem in ne znam predstavljati. Zelo se mi smilijo otroci brez staršev. Saj res, ali sploh vedo, kaj je to starševsko naročje? Mogoče... Toda mi, ki imamo starše, se pogosto ne zavedamo, kaj nam pomenijo. Mislim, da se včasih do njih

Zakaj nas ne razumejo?

Iz šole pridem domov. Najprej, kar vidim, je oče, ki sedi za mizo in kot običajno – bere časopis. Za trenutek vzdigne pogled in sledi vprašanje, ki je pri njem že na dnevnem redu. »Kako je bilo danes v šoli?«

Ker vem, da ga to sploh nič ne zanima, saj še naprej bere

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Strah

Ko sem bila majhna, mi je oče vedno pravil, da je strah v sredini votel, okrog ga pa nič ni. Tega seveda nikakor nisem mogla razumeti. Bilo me je še kar naprej strah. Bala sem se teme, bliskanja in grmenja pa pajkov (do teh še sedaj nisem ravnodušna). Vsakega je kdaj strah – tudi odrasle. Mislite, da se niso borci nikoli bali? Ali pa, samo pomislite, koliko strahu je prestala mati, ko so se njeni fantje bojevali v gozdovih! Vojna nosi s seboj veliko strahu.

Tale naš vsakdanji strah v miru je popolnoma drugačen. Pravimo, da se česa prestrašimo. Potem mine in spet je vse dobro. Vi, dragi moji mladi prijatelji, se na primer bojite spraševanja v šoli, šolske ali kontrolne naloge, bojite se prinesiti domov slabo oceno ali pa – tudi še česa drugega. Pogledjmo zdaj, kaj je naglano strah v kosti Anji Lah iz 4. c razreda osnovne šole Karel Destovnik-Kajuh iz Ljubljane:

»Nekega lepega sobotnega dneva je stric pral avto na robu pločnika. Žvižgal je in z veseljem ožemal gobo, jo pomočil v vodo s praškom in pomival okna.

Čez nekaj minut je zaslišal kričanje. Kaj je to?

Ozrl se je in videl deklico. Še bolj dobro je pogledal, pa je videl fanta, ki je držal deklici nož pod vratom in ji grozil. Ko je fant zagledal mojega strica, kako teče proti njemu, jo je ucvrl za šolo.

Stric je potem šel z avtom pogledat okoli Slovana. Fanta ni bilo več tam. Medtem pa je soseda poklicala milico. Takoj je prišla. Večja deklica, tista, ki ji je pretila nevarnost, je pripovedovala policiji, kako je bilo. Mala deklica, njena sestra, pa je stekla domov po očeta.

Stric ni več gledal. Šel je v hišo. Sestrični in meni je povedal vse, kar je videl.

Ko pa je prišel čas, da grem domov, me je postalo strah. A na srečo me je stric vprašal, če me pelje domov. Prikimala sem. Tako sem odgnala strah. Doma sem mamici povedala vse od začetka do konca.

Tole pa je bilo že malo bolj resno, kajne? Kaj bi vi storili, če bi se znašli v podobnem položaju? Premislite. Dobro je biti vedno pripravljen in previden.

Zdaj pa strah ob stran in odgovorimo na našo turistično uganko iz prejšnje številke TV-15, ki nam jo je poslala Urška Krajšek. Sprašuje, kako se imenuje kmetija, ki sprejema turiste. Saj vem, da ste že vsi odgovorili: v takih kmetijah se ukvarjajo s kmečkim turizmom.

Sicer pa, s turizmom je zdaj za vsa konec. Pred vrati je šola. Tu in tam se bo že našel kak sončen vikend za odmor, v glavnem pa bodo vaše življenje spremenili pouk, domače naloge, interesne dejavnosti in še vse tisto, kar vedno prinese novo šolsko leto.

Želim vam dober začetek, še boljše nadaljevanje in kar najboljši konec. Saj bo tako hitro mimo in spet boste na počitnicah. Pa brez strahu!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

časopis, odgovorim:

»Dobro.«

Zgodi se, da se včasih spomnim kakšnega dogodka iz šole, a ko začnem pripovedovati, so seveda po radiu poročila. Torej moram zopet utihniti. Poročila so za očeta zares velikega pomena. Če jih je slišal že dvajsetkrat, jih tudi enaindvajsetič ne bo zamudil, čeprav je isto temo prebral že v časopisu. Potem – kot vedno, ves svet, dvigovalce cen in še marsikoga nekam pošlje. Ko ta jeza uplame, sledi vprašanje:

»Kaj pa se danes tako držiš?«

Starši bi namreč najraje videli otroke samo nasmejane. Ne razumejo pa, da imamo tudi mi kakšne skrivnosti, katere jim pač ne moremo zaupati. Preden oče odide v službo, mi našteje dela, ki jih moram opraviti in to me najbolj razjezi. Kot da ne vidim sama, kaj vse je treba postoriti. Včasih si kar oddahnem, ko odide. Po času, ko opravi vsaj nekaj opravil, pridejo domov oče, mama in brat. Pri kosilu se starša pogovarjata o službi. Do tu je še vse v redu, vendar, ko se oče zagleda v bratovo »grivo« na glavi, se ves tek do kosila konča. Z vprašanjem:

»Kdaj se boš šel ostrič?« bratu uplame vsa dobra volja. Torej, ravno pri kosilu starša vedno dobijo prilžnost, da zopet pripovedujeta njuno vsakdanjo zgodbo o starih časih. Najprej izkoristita bratovo frizuro, potem današnjo moderno glasbo, nato še zadnjo modo in cene. Oče je z modo čisto sprt. Ka-

dar z mamo prideva z nakupovanjem, se namesto pohvale takoj razjezi in pravi:

»Toliko denarja za takšne traparije!«

V njegovo zadovoljstvo bi morali vsi hoditi v ponošnih in premajhnih oblačilih. Sledi skoraj predavanje – o delu. Razen pri kosilu, dobijo največjo prilžnost, da potarnata o lenobi današnje mladine takrat, ko brat ali jaz snemava po radiu kakšne popevke. Zopet se začne pesem, katero znam že na pamet. To so namreč časi njune očitosti in sedanji časi, z besedami: »Če bi mene moja mama videla takole sedeti, bi me spodila iz hiše!« se začne zopet njuna zgodba, pri kateri se z bratom vedno dolgočasiva, saj sva jo slišala že najmanj stokrat. Nikakor ne branim staršem v mislih bloditi po njihovi mladosti, vendar naj poskušajo razumeti, da se časi pač spreminjajo in z njimi vse skupaj. Včasih se vedejo kot kakšne nazadnjaške sile, katere so v starih časih zavirale napredek. Res je, da imajo tudi starši večkrat prav, vendar s tarnanjem in jezo ne bodo dosegli prav nič. Za starše in za nas bo bolj, če se z današnjim časom in mladino kar sprijaznijo. Raje naj se bolj podrobno spomnijo svoje mladosti. Tudi oni niso svojih staršev vedno poslušali.

Vsak je raje sam poskusil, če je kaša zares vroča, kot pa poslušal starše. Mar ni res?

MARTINA LIKAR, 7. b.
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Helena Gale

V aprilu so na turjaškem pokopališču pokopali 74-letno Heleno Gale, rojeno v vasi Cetež. Tik pred vojno se je Helena Gale, kmečko dekle, poročila in prišla v Turjak.

Med vojno sta z možem sodelovala z NOV, po močnem odhodu k partizanom pa se je zaradi varnosti morala skupaj z otrokoma umakniti v svoj rojstni kraj. Kljub preganjanju je vendarle našla voljo in čas, da je nesebično pomagala na različne načine marsikateremu borcu.

Tudi po vojni njena prizadevnost ni prenehala: delovala je v različnih družbenopolitičnih organizacijah, zlasti v AFŽ in ZZB NOV.

Neža Topole

Lansko pomlad so se v Brezah poslovili od Neže Topole, rojene Centrih 14. januarja 1904 v Sentiurju pri Celju. Živela je v Mali Brezi, kjer se je njena življenjska pot tudi končala.

Spomladi 1944 je Neža Topole začela aktivno sodelovati z narodnoosvobodilnim gibanjem. Skrbela je za partizane in ranjence na svojem območju, ki jih je oskrbovala s hrano in sanitetnim materialom, ki ga je najpogosteje prenašala tudi po 12 kilometrov dolgi poti iz Laškega. Njen dom je bil partizansko zatočišče, še posebej za ranjence, za katere je skrbela z vso ljubeznijo.

Neža Topole je bila dolgoletna članica KO ZZB NOV domače vasi, spoštovana in dobra sosedka ter zlata mati otrokom. Rtiškova mama bo ostala vsem, ki so jo poznali, v neizbrisnem spominu.

Edi Kuntelj

Trboveljčani so se marca letos na novem pokopališču poslalnici poslovili od Edija Kuntelja, rojenega 1928. leta v Trbovljah, od koder je septembra 1944 tudi odšel k partizanom, v vrste VDV brigade.

Po osvoboditvi se je zaposlil kot rudar v domači jami, zelo prizadevno pa se je ukvarjal tudi z družbenopolitičnim delom v samoupravnih organizacijah. Prejel je več vojaških in civilnih odlikovanj.

Zdenko Pečar

Sredi maja letos so na pokopališču Hrenovica-Fara pokopali Zdenka Pečarja, roj. 22. septembra 1905 v Ljubljani, borca in partizanskega učitelja na Velikem Ubelskem.

Zdenko Pečar je vzgled za svojo življenjsko usmeritev – poklic učitelja – našel doma, pri materi Štefaniji Pečar-Knafeljc, osnovnošolski učiteljici, ki mu je vcepila ljubezen do poučevanja. Čeprav je bil krhkega zdravlja, je vendarle odšel proti koncu 1943. leta v Gradnikovo brigado. Naporo partizanskega živ-

ljenja ni vzdržal: le mesec dni, november, je prebil v brigadi, potem pa je zamenjal puško za pero in odšel kot partizanski učitelj na Veliko Ubelsko, kjer je ostal vse do osvoboditve. Dober streljaj od sovražnikov postojanke na Razdrtem je z ljubeznijo vcepil mladim srcem smisel za domaćo, slovensko besedo. Nekdanji učenci ga vse do danes niso pozabili.

Milan Krese

Milan Krese – umrl je maja letos – se je rodil 14. junija 1922 v Mariboru. Po osnovni šoli se je vpisal v srednjo železničarsko šolo, ki je ni končal: skupaj s starši so ga izselili v Srbijo. V Nišu je šolanje vendarle dokončal in začel kmalu sodelovati z odporniškim gibanjem. Konec avgusta 1944. leta je odšel v niški bataljon in nato v drugi letalski divizion v Zagreb. Po demobilizaciji v letu 1946 se je vrnil v Maribor in se zaposlil kot tehnik pri ZTP – TOZD Vzdrževanje prog, kjer je delal več kot trideset let. Za vestno delo je prejel visoko odlikovanje Orden dela s srebrnim vencem. Pred dobrimi petnajstimi leti je odšel v Krško in se zaposlil v DO IGMP Sava Krško, kjer je ostal do upokojitve.

Tudi po upokojitvi Milan Krese ni miroval – bil je viđen družbenopolitičen delavec v KS Senovo, še zlasti v borčevski organizaciji, kjer je bil predsednik nadzorne-

ga odbora. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost. Pokopan je na senovškem pokopališču.

Lambert Kotnik-Frank

V nedeljo, 5. aprila 1987 je ugasnilo plemenito življenje Lamberta Kotnika-Franka, ki ga je vojna vihra zajela v Kotljah, pri Janeču, od koder je tudi odšel v gozd.

Lambert Kotnik se je rodil 4. septembra 1916 v Prežihovih Kotljah. Bil je pastir, voznik in delavec, vse dokler ni februarja 1943 zgrabil za puško in se uprl – odšel je v četo, ki ji je poveljeval Drago Uranič. Povedati je treba, da je bil udeleženec znanega Hotuljskega tabora v oktobru 1943. leta, zaradi česar so ga Ho-

tuljci imenovali za svojega častnega krajan. Hrabrost ga je privedla v spomladi 1944. leta do komandirja prve koroške čete vzhodnokoroškega odreda. S soborci je prepešal vse hribove drage mu Koroške tostran in onstran meje.

Pozneje je bil premeščen v Tomšičevo brigado in sodeloval v zaključnih bojih na Poljani. Po osvoboditvi je ostal v naši armadi kot aktiven oficir. Bil je večkrat ranjen. Za zasluge je dobil številna visoka odlikovanja, med vojno in po njej. Iz vojske je prišel kot kapetan prvega razreda, leta 1956 pa so ga upokojili.

Bil je zelo razgledan človek. Več let je živel v Celju, vendar ga je nenehno vleklo nazaj na Koroško: 1983. leta se je končno vrnil, vendar že bolan. Takoj je začel z delom, postal je podpredsednik borčevske organizacije. Premnogih načrtov žal ni mogel uresničiti, prekinila jih je smrt. Na njegovi poslednji poti so ga spremlili številni borci, rojaki iz Kotelj in drugod, godba mu je zaigrala žalostinko, upokojenci iz Prevalja pa so ga pospremili s partizansko pesmijo.

V drugi polovici lanskega leta so se v krajevni organizaciji ZZB NOV Medvode za vedno poslovili od Pavle Peterlin, roj. 7. 1. 1905, aktivistke in partizanske vdove, Ivane Prestrl, roj. 28. 1. 1915, prav tako aktivistke in partizanske vdove, Petra Drešarja, roj. 25. 6. 1893, vojaškega vojnega invalida in Valentina Škulja, roj. 11. 2. 1899, borca za severno mejo.

V krajevni organizaciji ZZB NOV in VI Smlednik so v letih od 1981 do 1986 umrli naslednji člani:

V letu 1981: Leopold Pirnat iz Torovega, Jože Breznik iz Smlednika ter Anton Stritar in Marija Stare, iz Moš pa Jera Kopač in Jože Stenovc.

V letu 1982: Franc Verlič iz Smlednika in Ivan Gašperšič ter Justin Petrač iz Valburge.

V letu 1983 sta umrli Smledničana Marija Ločniškar in Franc Rozman.

V letu 1985 so preminuli Marija Strupi in Peter Jenko iz Hraš ter Franc Vehovec iz Valburge.

Lani so umrli Janez Lipovšek iz Valburge ter Ivan Slatnar in Marija Šter iz smlednika in Frančiška Božič, Franc Jeraj, Milka Resnik in Janez Rebol iz Hraš.

Rudi Puhar

Umrli je nosilec Partizanske spomenice 1941, Rudi Puhar-Razim, rojen leta 1921 v Kozariščah (Cerknica).

V napredno delavsko gibanje se je vključil že pred vojno, v OF pa takoj po začetku vojne. Maja 1942 je vstopil v NOV. Opravljal je dolžnost komandirja oddelka v II. grupi odredov, bil bорец Dolomitskega odreda in Šerčerjeve brigade, komisar čete v Tomšičevi brigadi ter šef administrativnega oddelka pri Glavnem štabu NOV in POS.

Po vojni je poleg rednega dela opravljal vrsto družbenopolitičnih dolžnosti. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Rihard Bucik

Sredi aprila so se kanalski borci poslovili od Riharda Bucika, rojenega leta 1907 na Kanalskem vrhu. Mladost je preživel doma, kjer je pomagal staršem. Zaradi šibkosti ga niso potrdili za vojaka, kljub temu pa je Rihard že leta 1942 začel sodelovati z narodnoosvobodilnim gibanjem, s prvimi partizani. Februarja 1944 je odšel med borce idrijsko-tolminskega odreda in pozneje v Kosovelovo brigado.

Za svoje delo je dobil dve odlikovanji, za hrabrost in zasluge za narod. Po vojni se je vrnil na domačijo in na njej ostal do smrti.

Ernest Vatovec-Amadej

V soboto, 22. avgusta 1987 je v Kopru umrl Ernest Vatovec, častni član občine Koper, predvojni komunist, eden najpomembnejših borcev v naprednem delavskem gibanju v Slovenski Istri, nosilec Partizanske spomenice 1941 in prizadevni družbenopolitični delavec Primorske.

Rodil se je 26. oktobra 1902 v Čezarjih pri Kopru. Izhaja iz zavedne polproletarske kmečke družine. Pod vplivom ujetnikov iz Rusije (iz njegove majhne vasi se je vrnilo 14 sovaščanov iz ruskega ujetništva) je v svojem rojstnem kraju že leta 1918/1919 začel delovati v organizaciji mladih komunistov, meseca junija leta 1925 pa je postal član KP. Zaradi svoje politične dejavnosti je bil še istega leta aretiran. V naslednjih dveh – treh letih se je redno udeleževal raznih sestankov in akcij v organizaciji KP, nabiral je »rdečo pomoč« v korist aretiranih in konfiniranih, raznašal propagandno gradivo, zlasti ob 1. maju in 7. novembru, v počastitev dneva oktobrske revolucije, ko so na drevo med Čezarji in Pobegi izobesili delavsko zastavo, kar je fašiste silno razjezilo.

Leta 1929 so ga fašisti ponovno aretirali z obtožbo, da je sodeloval na sestanku skupine komunistov v bližini Loparja. Takrat so aretirali kakih 80 zavednih protifašistov in komunistov, od katerih jih je 13

prišlo pred posebni fašistični tribunal v Rimu. Med njimi je bil tudi Ernest Vatovec, ki je bil obsojen na štiri leta težke ječe in še na tri leta policijskega nadzorstva. Kazen je prestajal v zaporih v Firencah in Civitavecchii.

Po prestani kazni se je vrnil v domači kraj in se ponovno vključil v ilegalno delo. Kljub formalni razpustitvi so v organizaciji še naprej delovali. V tem času so fašisti množično aretirali in tako je bil tudi Ernest Vatovec, ki je medtem živel nekaj časa v Zagrebu (kamor je odšel ilegalno in so ga aretirali ter zaprli v znane zapore na Petrinjski, ob povratku avgusta 1934 ponovno aretirani. Posebni fašistični tribunal v Rimu ga je tokrat obsodil na 12 let strogega zapore in na 3 leta policijskega nadzorstva. Pomilostili so ga, vendar tako, da so ga iz zapore poslali naravnost v koncentracijsko taborišče Colfiorito – Filino v Abrucih, od tam v Ariano Irpino pri Avellinu, pa še v taborišče v Manfredoniji pri Foggii in naposled v Pisticci. Nekaj dni pred kapitulacijo Italije je pobegnil in se z drugimi taboriščniki (skupaj 10 sotovarišev) prebil do domačega kraja. Že med bivanjem v taboriščih, ob materinem pogrebu je vzpostavil stik s takratnim sekretarjem okrožnega komiteja KPS za Slovensko Istro Vidkom Hlajem. Ta ga je zadalžil, naj ob povratku v taborišče organi-

zira pobeg in množičen odhod internirancev v partizane, obenem pa naj nese s seboj v taborišče tudi partizansko literaturo. Obe nalogi je kljub težavam izpolnil.

Po povratku je septembra 1943 deloval krajši čas na Tržaškem (Zavljje), ob ustanovitvi Prve istrske slovenske brigade je dobil nalogo organiziranja skladišča in intendature za potrebe novo oblikovane brigade, ob veliki nemški ofenzivi oktobra 1943 je bil zadolžen za politično delo na terenu; po nalogu okrožnega komiteja KPS za Slovensko Istro je potem odšel v partizansko šolo v Cerkno, prav tisto skupino, ki je bila žrtev napada Nemcev na šolo januarja 1944,

vendar se je skupaj z oddelkom 17 tovarišev smrti izognil.

Po vrnitvi v Istro je bil izvoljen v okrožni komite KPS, deloval pretežno v partijski organizaciji in bil tudi izvoljen v okrožni in pokrajinski NOO za Slovensko Istro.

Neposredno po osvoboditvi je bil ponovno poslan v partijsko šolo pri CK KPS in nato določen za organizacijskega sekretarja KP za miljski okraj. Po letu 1947 so se vrstile najpomembnejše partizanske zadožitve sekretarja rajonskega komiteja v Kopru, sekretarja okrajnega komiteja v Kopru in obenem predsednika okrožne skupščine za Koper in Buje. Ob ustanovitvi STO je bil izvoljen za člana CK KP STO in za člana okrožnega in pokrajinskega NOO za okraje Koper in Trst. Bil je prvi predsednik organizacije političnih preganjancev za okrožje Koper-Buje. Ob upokojitvi 1950. je bil podpredsednik ljudskega odbora občine Koper.

Za zasluge v predvojnem revolucionarnem delavskem gibanju, za udeležbo v NOB in v povojni graditvi socializma je dobil številna priznanja in odlikovanja, med njimi Red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, Red republike s srebrnim vencem, Red dela z zlatim vencem in druga. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941, za 50-letnico ustanovitve KPI je prejel zlato medaljo KPI. V JLA je imel čin rezervnega kapetana prvega razreda.

Soborci, znanci in prijatelji ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Albert Klun

